

naš aero

glasilo kemične, grafične
in papirne industrije celje

letnik XXI — številka 3

celje, avgust 1982

uredniški odbor

jože ahtik, dušan božič,

marjan buh, ivanka čaler,

jože jazbec, janez korent,

zdenka penič, vera radič,

cvetka ramšak, miro ribežl,

cvetka robas, anica svel

svet glasila

albina cizej, karmen dovč,

zdravko kolar, stane lovrenčič,

bojan ogorevc, jelka sorčan

tehnično vodstvo

peter osel

glavni in odgovorni urednik

jože randl

uredil

tone škerbec

tisk

aero, tozd grafika

za tiskarno drago vračun

naslov uredništva
kadrovski in splošni sektor aero
celje, čuprijska 10

po mnenju republiškega sekretariata za prosveto
in kulturo, št. 33-316/78, je glasilo naš aero
oproščeno temeljnega davka od prometa
proizvodov

glasilo izhaja desetkrat letno
naklada 2.300 izvodov

NEDELJA, 5. september 1982

Planinski pohod delavcev Aera na Šmohor

PONEDELJEK, 6. september 1982

ob 13. uri: Muzej revolucije — Otvoritev razstave: PROIZVODNI DOSEŽKI DO AERO —

TOZD GRAFIKA

ob 16. uri: Telovadnica osnovne šole Šlavko Šlander: Rekreativno srečanje — odbojškarski turnir

TOREK, 7. september 1982

ob 8., 10., 12., 16. in 18. uri: Ogled proizvodnih prostorov DO AERO (TOZD Kemija Celje — Ipavčeva ulica, obrat Loka pri Žusmu, TOZD Kemija Šempeter, TOZD Tovarna celuloze in papirja Medvode)

Krvodajalska akcija

ob 16. uri: Nogometno igrišče Olimpa: Rekreativno srečanje — nogometna tekma debeli—suhi

SREDA, 8. september 1982

Srečanje upokoencev DO AERO

ob 13. uri: Prikaz pripravljenosti gasilskih enot TOZD v DO in poklicne gasilske enote Celje na Ipavčevi ulici

ČETRTEK, 9. september 1982

ob 10. uri: Slavnostne seje delavskih svetov TOZD in DSSS

ob 13. uri: Slavnostna seja delavskega sveta delovne organizacije AERO s podelitvijo priznanj in odlikovanj delovne organizacije v prostorih obrata družbene prehrane na Čopovi ulici

ob 16. uri: Kocenova ulica — Šahovski turnir

PETEK, 10. september 1982

ob 12. uri: Otvoritev novih proizvodnih prostorov TOZD Grafika na Čopovi ulici

ob 14. uri: Družabno srečanje delavcev DO AERO v prostorih na Mariborski cesti

Naš, zdaj že tradicionalni »Teden Aera« je pred nami, letos še posebej svečan. Slovesen in pomemben v razvoju DO Aero — dograjena je nova grafika. Težko pričakovano »skupno streho« za enaše grafike predajamo v uporabo. Tiskarna TOZD Grafika, obveznost Aera, prevzeta ob integraciji s Cetisom, je izpolnjena. To ni samo izpolnitev »stare obveznosti«, v razvoju aerove reprodukcijske verige je dodan zaključni člen, zadnji v intenzivni naložbeni dejavnosti zadnjih nekaj let.

Poleg nove tiskarne smo dobili sodoben objekt družbene prehrane in končno uredili vprašanje zdravstvene službe — novo ambulanto.

Grafična dejavnost v Celju, je po nekaj manj kot 200-letnem obdobju svojega obstoja dobila novo sodobno tiskarno, verjetno eno od največjih v Jugoslaviji. Častiljivi stavec v novi obleki!

V dolgem obdobju svojega delovanja je tiskarstvo v Celju dalo svoj veliki prispevek izobraževanju, ohranjanju slovenske besede, napredne misli in razvoju delavskega gibanja. Po vojni je med prvimi obnovilo svoje delovanje v različnih oblikah organiziranosti, s časom pa se je lotevalo novih razvojnih usmeritev: grafične proizvodnje v sklopu Aera, v sodelovanju med Cetisom in Aerom, še posebej po združitvi obeh v sklopu Aera, kmalu nato pa v novo organiziranem TOZD Grafika. Začetek tiska neskončnih obrazcev je pomembna prelomnica na poti razvoja tiskarstva ali pravilne grafične industrije, saj prav proizvodnja neskončnih obrazcev daje nove razsežnosti grafični dejavnosti in postaja v pravem pomenu industrijska proizvodnja.

K temu seveda prispeva svoj delež tudi ostala specializirana proizvodnja: tiskanje samolepilnih

etiket, ovojnih in darilnih papirjev in drugih specialnih tiskanih proizvodov. V sklopu TOZD Grafika so danes zajete vse tehnike tiska.

Uspešno delovanje naše grafike je povezano tudi s spremljanjem razvoja kompjuterizacije in elektronske obdelave podatkov v Jugoslaviji, še posebej pa z dobrim sodelovanjem z uporabniki naših izdelkov. Vse večje število novih grafičnih proizvodov je plod sodelovanja pri uvajanju le-teh v uporabo, z našimi danes že tradicionalnimi naročniki.

Naraščajoče povpraševanje po novih izdelkih je narekovalo izpopolnjevanje strojne opreme, povečevanje tiskarskih zmogljivosti in preskrbo vedno večje količine specialnih papirjev. Povečane potrebe po papirju, kakor tudi uporaba novih vrst kopirnih papirjev, so bili osnova za novo združevanje in kmalu nato izgradnjo lastnih proizvodnih zmogljivosti za papir v okviru Aera. Naložbe v lastno »surovinsko osnovo« danes kažejo dobre rezultate in so potrditev pravilnih odločitev. Poudariti je treba, da je določitev prioritete pristopa v naložbeni dejavnosti zahtevala poleg znanja, pravilnih odločitev in dobrega sporazumevanja tudi nekaj potrpljenja, ki so ga pokazali prav delavci TOZD Grafika.

Ugotavljamo, da je bila naša razvojna pot pravilna, in da se je potrpljenje izplačalo. Uspešno poslovanje tovarne papirja in dobro gospodarjenje nove proizvodnje samokopirnega papirja sta zagotovilo za boljšo preskrbljenost TOZD Grafika in velik prispevek za uspešno uresničitev naše zadnje naložbe — nove tiskarne. Tako kot vse večje naložbe v preteklem obdobju, je bila tudi nova tiskarna izpeljana na osnovi združevanja dela, znanja in sredstev vseh delavcev DO Aero. Prav za-

vest delavcev, samoupravno sporazumevanje, združitve, modernizacija, spremljanje razvoja in povečanje proizvodnih zmogljivosti, so omogočili preobrazbo Aera v vodilnega jugoslovanskega proizvajalca v svoji stroki.

Sedanji gospodarski trenutek nam stalno nalaga večje obveznosti na področju mednarodne menjave. Aero povečuje iz leta v leto svoj izvoz. Delež grafike je v njem danes že pomemben.

Dobra kakovost je predpogoj za uspešnost v mednarodni menjavi. Na novi lokaciji, v novih pogojih organizacije tehnologije procesa proizvodnje, vključno skladiščenja končnega izdelka, upravičeno pričakujemo izboljšavo kakovosti. Prav dislociranost proizvodnje, dodelave in skladiščenja, so bili velikokrat vzrok nedoseganja kakovosti. V času izgradnje je bila ta ugotovitev vedno prisotna, pri delu in proizvodnji pa se bo morala odločilno spremeniti in doseči visoko raven. To bo zagotovilo za nadaljnje povečanje našega izvoza na področju grafične dejavnosti.

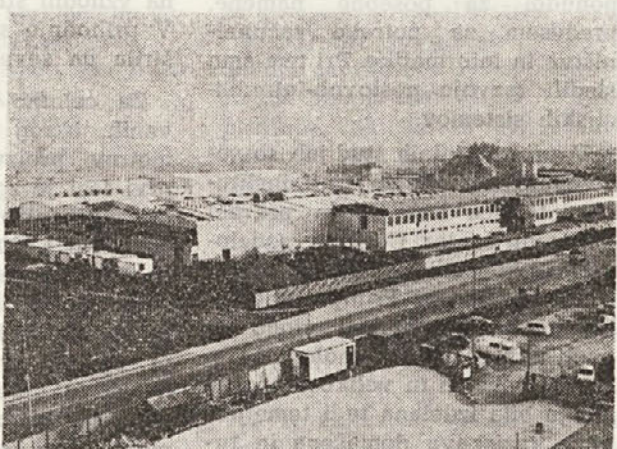
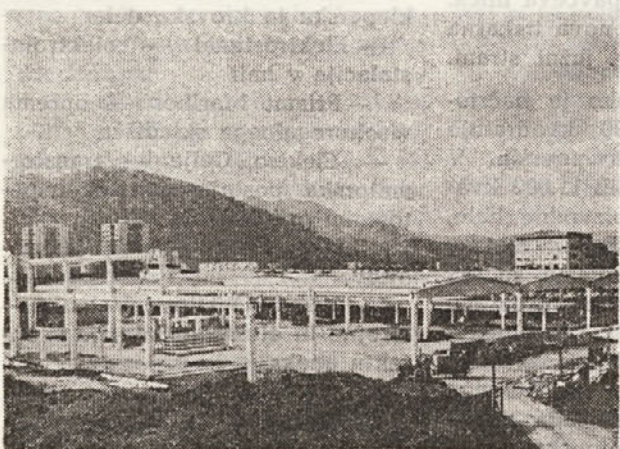
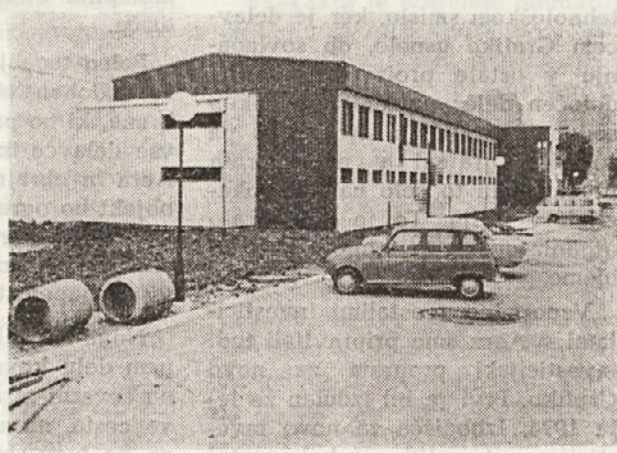
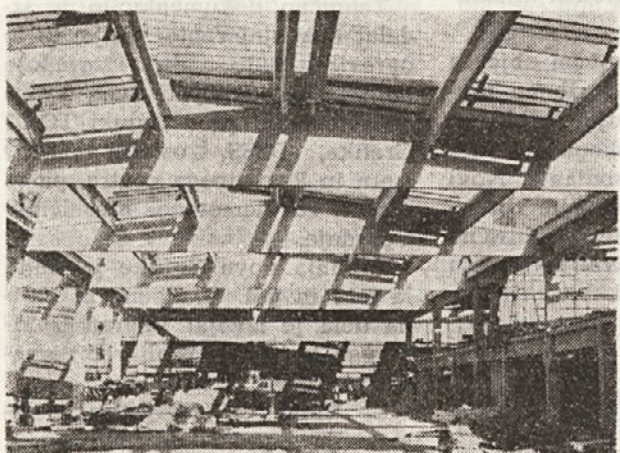
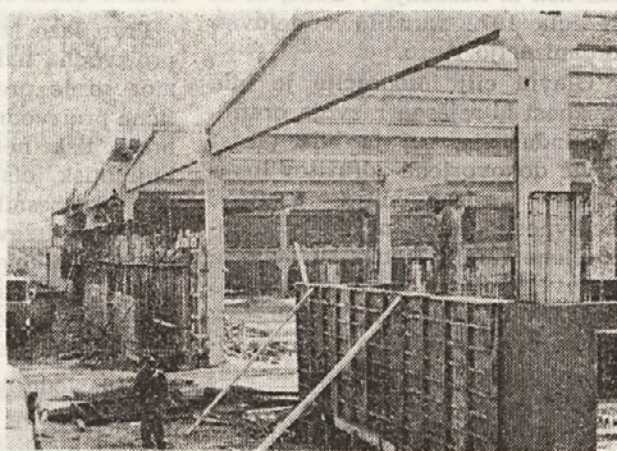
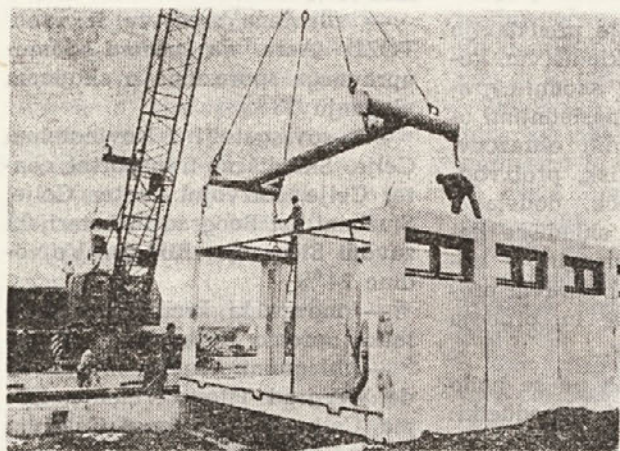
Nova tiskarna nudi delavcem TOZD Grafika boljše delovne pogoje.

Delavcem v delovni organizaciji na celjskem območju pa daje novi objekt s obratom družbene prehrane tudi sodobno kuhinjo, ki bo zagotavljala še boljšo prehrano. Novi prostori za zdravstvene storitve, v neposredni bližini proizvodnih obratov, pa bodo povečali skrb za zdravstveno varstvo.

Uspešen zaključek je končna potrditev in zgleden primer dograjevanja samoupravnih odnosov vseh delavcev Aera po načelih dohodkovne soodvisnosti.

Skupni dolgoročni interesi so dobili svojo dokončno potrditev.

OD NAČRTOV DO URESNIČITVE

Delavci Aero smo zaključili prvo fazo izgradnje tiskarne in začinjamo s proizvodnjo v novih prostorih. Za ta delovni uspeh je bilo potrebno veliko naporov vseh članov kolektiva, s sodelovanjem sovlagateljev, partnerjev in izvajalcev. Z izgradnjo prve faze je položen temelj nadaljnega

pospešenega razvoja grafične industrije v Celju.

Delovna organizacija Aero je v svojem preteklem obdobju zaključila več uspešnih vlaganj in integracijskih procesov s ciljem, da bi zaokročila svojo reprodukcijsko celoto, od proizvodnje celuloze in papirja, oplemenitenja, do

kemične in grafične obdelave papirja.

Tiskarska tradicija je v Celju stara skoraj dvesto let, saj je bila prva tiskarna ustanovljena že leta 1788. Po osvoboditvi je bilo

v Celju eno tiskarsko podjetje, Tiskarna družbe Sv. Mohorja, ki se je pozneje preimenovalo v Celjsko tiskarno, pozneje v Celjski tisk in nazadnje v Cetus, ki se je leta 1972 združilo v delovno organizacijo Aero.

Glavni cilj integracije je bila možnost hitrejšega razvoja grafične industrije, saj je bila takrat prvič dogovorjena združitev lokacijske razdrobljenosti grafične dejavnosti, ki pa ni imela zagotovljene nujne lastne surovinske osnove. Delavci Aera so se zato najprej odločili za vlaganje v bazno proizvodnjo, to je novo tovarno papirja v Medvodah in proizvodnjo AC papirja v Celju.

Kljub temu pa grafična proizvodnja ni zaostajala v razvojno-tehnološkem smislu, ker je delavcem Grafike uspelo, ob sovlaganju v ostale proizvodnje Aera, določen delež nameniti za nakup sodobnih grafičnih strojev, ki pa so bili vgrajeni v neprimernih prostorih in to celo na treh lokacijah v Celju. To je povzročalo organizacijske in tehnološke probleme.

Vzporedno z ostalimi investicijami v Aera smo pripravljali tudi investicijski program za novo Grafiko. Prvi je bil izdelan že leta 1974. Izhodišča za novo investicijo so temeljila na kakovostni ponudbi za posebne namene, predvsem za potrebe računalništva in informatike. Pri tem smo sledili razvoju poslovno-informacijskih sistemov.

V pripravljanih študijah so sodelovale domače in tuje institucije, težišče del pa je prevzel Razvojni center Celje, v sodelovanju s specializirano grafično inženiring firmo Printprojekt iz Frankfurta. Pomembno vlogo so imeli tudi grafični tehnologi Aera. Zaradi pomena in velikosti vlaganja je bila izdelana tudi temeljita tržna raziskava domačega in tujega tržišča, s poudarkom na izvoznou usmerjenem proizvodnem programu. Preverjena je bila dolgoročna razvojna usmeritev grafične panoge v Jugoslaviji, kar je prepričilo, da bi se proizvodne zmogljivosti podvajale.

Investicijski program, ki ga je v začetku leta 1980 izdelal Raz-

vojni center iz Celja, predvideva 1.370 milijonov din vlaganj v tem srednjeročnem obdobju, s tem, da bi celotna izgradnja grafike potekala v štirih fazah.

Prvo fazo izgradnje predstavlja proizvodna hala s skladiščem, kamor se je preselila sedanja grafična proizvodnja z naslednjimi obrati: tisk neskončnih obrazcev, knjigotisk, ofsetni tisk, proizvodnja ekspresnih srečk, dodelava, služba vzdrževanja, skladišče gotovih izdelkov in surovin. V novih prostorih so tudi upravni prostori TOZD grafika in prodaja grafičnih proizvodov.

V naslednjih fazah pa se bodo priključili še obrati in oddelki: reprodukcija, flexo-bakrotisk, samolepilne etikete, sitotisk in skladišča.

Poleg tega je v novem objektu še sodoben obrat družbene prehrane, ki bo pripravljala obroke za vse delavce iz celjskega območja Aera in obratna ambulanta. Novi objekt bo ogrevala skupna kotlarina na Ipavčevi ulici, električno energijo pa bo dobival po novem visokonapetostnem kablu.

Nova Grafika stoji na zahodnem delu kompleksa Aera, ki ga na severni strani omejuje Dečkova cesta, na zahodni Čopova ulica, na jugu savinjska železnica in na vzhodni strani Ipavčeva ulica. V prihodnje se bo nova tiskarna širila na severni in južni strani.

Za celotno Grafiko je načrtovanih okrog 24.000 kvadratnih metrov proizvodnih površin. V prvi fazi je zgrajenih 11.000 kvadratnih metrov proizvodne hale: približno 1.600 kvadratnih metrov pa je namenjenih novemu, sodobnemu obratu družbene prehrane in obratni ambulanti. Del objekta je zgrajen v celičnem sistemu DOM 101 Vegrada iz Titovega Velenja, proizvodna hala pa je montažna železobetonska konstrukcija.

Investicijska vrednost prve faze je 497.730.609 dinarjev, vrednost gradbenega objekta pa je 335.635.000 din. Vrednost tehnološke opreme je približno 120 milijonov din. Sedanja vrednost opreme bi bila gotovo precej višja, saj je bila le-ta nabavljena že pred pričetkom gradbenih del, vse od leta 1978 dalje.

Finančna sredstva za investicijo so bila zagotovljena iz naslednjih virov:

— lastna sredstva TOZD grafika 16%

— združena sredstva iz vseh TOZD Aera na osnovi Samoupravnega sporazuma o skupnem vlaganju 23%

— sovlagatelji: Kovinotehna Celje, Skladiščno-transportni center Celje, Razvojni center Celje, Službeni list Beograd in Loterijski zavodi Slovenije, BiH ter Vojvodine 24%

— inozemski kredit za tehnološko opremo 19%

— blagovni krediti izvajalcev del: Vegrad Titovo Velenje, Klima Celje, Elektrosignal Celje in Nivo Celje 18%

Tehnično dokumentacijo je izdelal Razvojni center Celje, ki je opravljal tudi nadzor izgradnje objekta. Investicijski svet, ki so ga sestavljali predstavniki TOZD Grafika, DSSS, ostalih TOZD Aera in Razvojnega centra, pa je skrbel za nemoteno uresničitev izgradnje.

Gradnja nove Grafike je trajala leto in pol. Gradbena in obrtna dela je izvajal Vegrad iz Titovega Velenja. Ostali večji izvajalci so še:

— Klima Celje — strojne instalacije v proizvodni hali

— Union Invest Sarajevo — kleparska in krovna dela

— Elektrosignal — elektroinstalacije v hali

— Primat Maribor — oprema visokoregalnega skladišča

— Elektro Celje — transformatorska postaja z visokonapetostnim priključkom

— Nivo Celje — zunanja ureditev

— REK ESO Titovo Velenje — strojne in elektroinstalacije v objektu aneks.

Pot do specializirane grafične proizvodnje, ki sodi v svoji panogi med največje v Jugoslaviji, je bila dolga in naporna. Tudi v prihodnje bo potrebno še veliko prizadevanj in naporov vseh delavcev Aera, da bomo uresničili cilje, ki smo si jih zadali v tem srednjeročnem obdobju, predvsem zadovoljevanje domačega trga s proizvodi, ki se sedaj uvažajo. Prav tako ostaja stalna naloga Aera povečevanje izvoza in prodor na tuja tržišča.

Na vseh ravneh, od federacije do temeljnih organizacij združena dela, potekajo intenzivne aktivnosti v zvezi z analiziranjem uresničevanja srednjeročnih planov, kot tudi potrebe po ponovnem preverjanju teh planov.

Zakaj je ta tako obsežna in zahtevna naloga potrebna?

Odgovor je, vsaj, večini od nas, znan.

Ocene gospodarskih gibanj v letu 1981, neugodna gibanja in odstopanja od plansko zastavljenih ciljev že v začetku leta 1982, realne možnosti razvoja do konca leta 1982 in v naslednjih letih, opozarjajo na to, da so spremembe planov potrebne in nujne. Gibanje izvoza in uvoza, predvsem v odnosih s konvertibilnim področjem, je plačilno-bilančne in deviznobilančne možnosti zožilo, pridružujejo pa se tudi povečane obveznosti za odplačilo anuitet in dodatne težave pri zagotavljanju finančnih kreditov iz tujine.

Zato so bistveno zmanjšane tudi možnosti financiranja investicij v tekočem srednjeročnem obdobju glede na prejšnja predvidevanja. Relativno manjši bo tudi dotok bančnih sredstev za investicije iz denarnega varčevanja prebivalstva in domače akumulacije zaradi inflacije in počasnejše gospodarske rasti.

To zahteva temeljito preusmeritev v povečanje izvoza in ustvarjanje pogojev za širše vključevanje v mednarodno delitev dela. Vse oblike potrošnje se morajo nujno še naprej usklajevati z razpoložljivimi sredstvi, kar še posebej velja za investicije.

Takšno stanje in v sedanjem trenutku še nekateri sistemski zakoni (npr. zakon o pogojih in načinu razpolaganja ter uporabe ustvarjenih konvertibilnih deviz v plačilih do tujine ter o zadolževanju v tujini v letu 1982) ter nekateri ukrepi (npr. izhodiščne osnove dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije) zožujejo razvojne možnosti in jih hočejo in morajo postaviti v realne pogoje poslovanja.

Zato je Predsedstvo SFRJ že v septembru 1981 sprejelo stališče,

da je potrebno ponovno preveriti srednjeročne planske dokumente, jih dopolniti in spremeniti tam, kjer je to potrebno.

Skupščina SFRJ je 3. februarja letos sprejela odlok o sprejetju sprememb in dopolnitev družbenega plana Jugoslavije za obdobje 1981—1985.

Enaka obveznost je zapisana tudi v resoluciji o družbenogospodarskem razvoju SR Slovenije v letu 1982.

Tudi občinske skupščine so sprejele podobne sklepe (npr.: občina Celje stališča za spremembo in dopolnjevanje planskih aktov v občini Celje za obdobje 1981—85).

Glede na terminski program dela je predvideno, da bodo morale OZD do konca septembra 1982 samoupravno verificirati spremembe srednjeročnih planov. Kot je razumljivo, pa seveda do spremembe planov v OZD pride le, če se bistveno spremenijo pogoji poslovanja in če ne bo možno doseči plansko zastavljenih ciljev. Treba je opozoriti, da se skladno z zakonom o planiranju vse spremembe in dopolnitve planov opravijo po enakem postopku kot so bili plani tudi sprejeti. To pa je zahtevna naloga in dolgotrajen postopek, saj bi to pomenilo spremembo naslednjih planskih dokumentov:

- samoupravni sporazum o temeljih plana DO Aero,
- temeljni plan TOZD,
- srednjeročni plan TOZD, DSSS in DO Aero.

Istočasno s pripravo naših planskih dokumentov to pomeni tudi izvajanje celotnega postopka samoupravnega sprejemanja planov.

- srednjeročni plan TOZD, DSSS in DO Aero.

Istočasno s pripravo naših planskih dokumentov to pomeni tudi izvajanje celotnega postopka samoupravnega sprejemanja planov.

In kako daleč smo s temi aktivnostmi v naši delovni organizaciji?

Vemo, da so bili naši srednjeročni plani za obdobje 1981—1985 izredno ambiciozno zastavljeni. Izhajali so iz želja in potreb posameznih TOZD in skupne želje po čim hitrejšem razvoju predvsem z

novimi investicijskimi naložbami, ki bi še utrdile Aero kot reprodukcijsko celoto.

Analiza obstoječega stanja kaže, da niti posamezne TOZD niti delovne organizacije kot celota ne dosega vseh osnovnih strateških ciljev razvoja, to pa so:

1. dinamični obseg proizvodnje,
2. bistveno povečanje izvoza,
3. povečanje akumulacijske sposobnosti.

Ker so bili prav ti kazalci razvoja posledica načrtovanih investicij, ki pa jih še ni, se torej od mikri od srednjeročnega plana povečujejo.

Vsekakor je potrebno poudariti, da je bil za AERO posebno v letih 1976—1980 značilen izredno dinamičen razvoj in visoke povprečne letne stopnje rasti. Zaradi že prej poudarjenih sedanjih zelo zaostrenih pogojev gospodarjenja, takšen razvoj danes ni več mogoč in je **naša bitka predvsem v tem, da si v naslednjih letih zagotovimo predvsem nemoteno proizvodnjo in preusmeritev večjega dela proizvodnje v izvoz.** To je prioriteta naloga in nujnica našega obstoja in razvoja. Temu cilju moramo podrediti vse ostale aktivnosti. V tej smeri tečejo po TOZD akcije za ponovno preanaliziranje vseh investicijskih programov, ki jih imamo zapisane v naših srednjeročnih planih 1981—1985. V naših planskih dokumentih bodo lahko ostali le tisti programi, ki bodo zadostili kriterijem za prestrukturacijo gospodarstva v širšem družbenem prostoru in tiste investicije, ki bodo zagotavljale surovinsko osnovo za nadaljnjo predelavo.

Vsekakor bodo imele prednost investicije, ki bodo kapitalno intenzivne, ki bodo usmerjene v izvoz in za katere proizvodnjo ne bodo potrebne uvožene surovine. Po drugi strani nas omejuje tudi akumulacijska oziroma investicijska sposobnost posameznih TOZD in DO, saj zakonski predpisi narekujejo, da praktično ne moremo začeti z nobeno novo investicijo,

(Nadaljevanje na 54. strani)

dokler niso poravnane vse obstoječe obveznosti.

Zato imamo na področju investiranja v DO Aero do konca srednjeročnega obdobja resnično omejene možnosti in bo del investicij potrebno iz plana črtati, del pa preložiti na kasnejše obdobje.

Politika poslovanja pa bi morala upoštevati predvsem naslednje smeri:

1. večja izkoriščenost proizvodnih zmogljivosti (strojnih in človeških),

2. dopolnjevanje obstoječih programov s programi, ki bodo izvozno usmerjeni,

3. razvijanje višjih oblik sodelovanja,

4. tesnejše dohodkovno povezovanje v reprodukcijske celote,

5. selektivnost proizvodnje v smislu dejanja prioritete predvsem tisti proizvodnji, ki bo usmerjena na konvertibilno tržišče in ki bo dajala optimalne ekonomske efekte na domačem trgu.

Sonja Krašovec

OSEBNI DOHODKI – SAMOUPRAVNO UREJANJE ALI ZAMRZNITEV

Zadnje čase pogosto slišimo v javnosti šušljanje o zamrznitvi osebnih dohodkov. To je po svoje razumljivo, saj je bil osnovni cilj odloka o zamrznitvi cen — zajezi porabo. Zamrznjene cene ob nezamrznjenih osebnih dohodkih pa po osnovni abecedi ekonomike rodijo večjo porabo. Vendar bi bila zamrznitev osebnih dohodkov za delavce nestimulativna, vzeli bi še eno pravico do razpolaganja z ustvarjenim dohodkom. Ukrep bi veljal za vse. Za uspešne izvoznike kot tudi za tiste, ki gospodarijo na robu izgub, še vedno pa si izplačujejo višje osebne dohodke kot bi si jih lahko.

Kljub podatku, da se je masa sredstev za osebne dohodke v letošnjem prvem polletju po daljšem času v Jugoslaviji bistveno povečala, je področje osebnih dohodkov »izpadlo« iz paketa zakonov, ki jih je sprejela zvezna skupščina, da bi obrzdale vse oblike porabe. Zvezni izvršni svet je priporočil sindikatu in drugim družbenopolitičnim organizacijam, da ukrenejo vse potrebno za uskladitev osebne porabe v okvir dogovorjenega ali boljje povedano — zaslužnega.

Stališča Socialistične republike Slovenije so jasna in nedvoumna. Slovenija si na zvezni ravni odločno prizadeva, da bi prav na področju delitve osebnih dohodkov dokazali, da je mogoče stvari urejati na samoupraven način. Zato že teče družbena in administrativna akcija, da bi vsi delavci čimprej spoznali in upoštevali,

kako si ne smejo deliti dohodka, ki ga še niso ustvarili. Pri prilaganju osebnih dohodkov resolucijskim okvirom v Sloveniji letos ne sme biti izjem. **Zaključni račun vseh TOZD bodo morali pokazati, da so osebni dohodki naraščali 8 odstotkov počasneje od rasti dohodka.** Ob tem se izpostavlja odgovornost vseh delavcev. Posebej pa je potrebno opozoriti o ukrepih Izvršnega sveta in v sredstvih javnega obveščanja, na posebno odgovornost poslovnih delavcev, ki so v skladu z Zakonom o združenem delu dolžni zadržati izvajanje sklepov, neusklajenih z družbenimi izhodišči. V nasprotnem primeru pa mora Izvršni svet dati pobudo za sprejem ugotovljenemu stanju najprimernejšega začasnega ukrepa družbenega varstva samoupravnih pravic in družbene lastnine.

Čeprav smo o tem že pisali, ne bo odveč, če ponovno pogledamo izhodišča in metodologijo dogovora o uresničevanju družbene usmeritve razporejanja dohodka v letu 1982, ki nas zavezuje uresničevati sprejeto družbeno gospodarsko politiko. Ob obravnavi periodičnih obračunov za prvo polletje letošnjega leta so se v razpravi v nekaterih okoljih pojavile dileme.

Globalna usmeritev resolucije in dogovora zahteva, da ob razporejanju dohodka upoštevamo:

— prispevek, ki ga združeni delavci s svojim živim in minulim delom dajemo k ustvarjanju dohodka, ugotovljen na osnovi gibanja produktivnosti dela, izvoza na konvertibilno področje in znižanja stroškov poslovanja;

— možnost manjšega zaostajanja rasti sredstev za osebne dohodke ob rasti primerljivega dohodka (dohodek povečan za amortizacijo po predpisanih stopnjah v letu 1981 in 1982) v tistih temeljnih organizacijah, ki povečujejo delež izvoza na konvertibilno področje v celotnem prihodku oziroma ob povečanju konvertibilnega izvoza hkrati izboljšujejo pokritost uvoza z izvozom;

— nujnost različnega zaostajanja rasti sredstev za osebne dohodke za rastjo primerljivega dohodka, in sicer glede na rast primerljivega dohodka in glede na doseženo raven povprečnih osebnih dohodkov v letu 1981.

V medsebojni povezavi omenjenih izhodišč moramo pri razporejanju dohodka upoštevati 8 odstotno zaostajanje rasti sredstev za osebne dohodke, če naj primerljivi dohodek narašča od 20 do 23 odstotkov. Pri manjši rasti primerljivega dohodka je zaostajanje rasti osebnih dohodkov nižje, pri višji rasti pa višje od 8 odstotkov.

Pri tem je nujno dohodek, pridobljen zaradi izjemnih ugodnosti na trgu, nameniti za razširitev materialne osnove dela.

Metodologija dogovora temelji na podatkih za posamezna obračunska obdobja:

- januar—marec,
- januar—junij,
- januar—september,
- celo leto 1982, torej januar—december,

s tem, da se primerjajo podatki doseženi v gornjih obdobjih za leto 1982 s podatki doseženimi v enakih obdobjih leta 1981. Sklad-

no z v uvodu postavljenimi zahtevami pa je potrebno sproti nadzirati usklajenost izplačevanja osebnih dohodkov (tudi med obračunskimi obdobji).

Pri vseh analizah uresničevanja družbene usmeritve razpore-

janja dohodka izhajamo iz ugotovljenih kumulativnih podatkov celotnega obdobja (npr. 1. 1.—30. 6., 1. 1.—31. 7. ali 1. 1.—31. 8.) in ne posameznega meseca ali trimesečja. Le tako je zagotovljeno sprotno spremljanje dogovora, ki

se mora v končni fazi pokazati v usklajeni rasti osebnih dohodkov z izhodišči dogovora po zaključnem računu.

Milena Brezigar

SESTANEK JEK-TO 15 V ŠEMPETRU

TOZD Kemija Šempeter je bil letos v začetku junija organizator-gostitelj 30. sestanka JEK-TO 15. (JUGOSLOVENSKI ELEKTROTEHNIČKI KOMITET TEHNIČKI ODBOR 15-IZOLACIONI MATERIALI).

JEK-TO 15 je zvezni komite v okviru IEC (International Electrotechnical Commission, ustanovljen 1966), deluje pa v okviru jugoslovanskega zveznega zavoda za standardizacijo.

Tehnični odbor 15-Izolacijski materiali za elektrotehniške namene se ukvarja s pripravo JUS norm na osnovi in v skladu z IEC dokumenti. Odbor sestavljajo predstavniki jugoslovanskih proizvajalcev in uporabnikov izolacijskih materialov za elektrotehniške namene.

Sestanka v Šempetru se je udeležilo 43 predstavnikov iz naslednjih DO:

— Aero — TOZD Kemija Šempeter — Celje

— Elektronska industrija-EI-Niš in Beograd

— RIZ — Zagreb

— Fabrika poliestra folija Bor

— Energoinvest — Sarajevo

— Rade Končar — Zagreb

— Natron — predstavništvo Beograd

— Industrija kablova — Svetozarevo

— Minel — transformatorji — Ripanj Beograd

— Novkabel — Novi Sad

— Elektro kontakt — Zagreb

— Chromos — Polimeri — Zagreb

— Iskra Semič — Ljubljana

— Iskra Zorin — Ljubljana

— Sipro — Umag

— Balkan — Beograd

— Elektroporcelan — Arandjelovac

— Elektrokovina — Maribor.

JEK-TO 15 se sestaja v povprečju dvakrat letno. Delo se odvija po delovnih skupinah za naslednje elektrotehniške izolacijske materiale:

— elektroizolacijske smole brez topil

— elektroizolacijski laki s topili

— plastični elektroizolacijski filmi

— samolepilni elektroizolacijski trakovi

— elektroizolacijske prevleke

— elektroizolacijski papirji

— prešpan in prešani papirji

— izolacijski materiali iz keramike in stekla.

Delovne skupine pripravijo predloge JUS norm, na sestanku JEK-TO 15 pa se preverja in ocenjuje, če so predlogi JUS norm v skladu in na ravni IEC priporočil. Ugotavljajo se tudi morebitne razlike in razlogi za nastanek le-teh. V delovni skupini za samolepilne izolacijske trakove našo DO zastopata Bogdan Kajtna in Dragana Vulikić.

Na sestanku je bil sprejet dogovor, da zvezni zavod za standardizacijo vpiše naslednje standarde:

— JUS N.A8 292-Izolacijski trakovi na osnovi polivinilklorida s termoplastičnim lepilnim slojem

— JUS N.A8 293-Izolacijski trakovi na osnovi poliestra s termostabilnim lepilnim slojem

— JUS N.A8 294-Izolacijski trakovi na osnovi poliestra s termoplastičnim lepilnim slojem

— JUS N.A8 295-Izolacijski trakovi na osnovi celuloznega krep

papirja s termostabilnim lepilnim slojem

— JUS N.A8 296-Izolacijski trakovi na osnovi celuloznega papirja s termostabilnim lepilnim slojem.

Omenjeni predlogi standardov so bili že dalj časa pripravljani, s tem, da je bila vprašljiva toleranca debeline nosilnih folij. Na sestanku smo uskladili tolerance za debelino poliestrskih in polivinilkloridnih folij glede na tehnično-tehnološke sposobnosti naših proizvodnih procesov za izdelavo teh folij in glede na svetovno znane standarde kot so DIN, BS, ASTM.

Največja težava pri delu v JEK-TO 15 je usklajevanje kakovostnih karakteristik in metod kontrole med proizvajalci in uporabniki. Zaradi tega je pogosto potrebno v standarde vnašati kompromisne rešitve, čeprav se vsi zavedamo potrebe, da se čim bolj približamo IEC zahtevam, zaradi življenjsko pomembnih izvoznih potreb našega gospodarstva.

Po že ustaljeni navadi smo kot organizatorji sestanka udeležencem predstavili naš proizvodni obrat AC papirja, nekaterim pa tudi proizvodnjo samolepilnih trakov.

Kot organizatorji sestanka samokritično ocenjujemo, da smo svojo obveznost in dolžnost dobro opravili.

Dragana Vulikić

SREBRNI ZNAK ZVEZE SINDIKATOV IVANKI LEMUT

Letos je za prizadevno in požrtvovalno večletno delo v osnovni organizaciji zveze sindikatov v celjski Kemiji prejela srebrni znak veze sindikatov Slovenije Ivanka LEMUT. Sicer opravlja dela in naloge vodje službe kontrole kakovosti v TOZD Kemija Celje, v AERU pa je zaposlena že od 1973. leta.

V obrazložitvi predloga je zapisano, da se je tovarišica Lemutova ukvarjala z družbenopolitičnim delom že v času študija, nato v delovni organizaciji ETOL, kjer je bila prej zaposlena, med drugim je opravljala tudi funkcijo predsednika delavskega sveta.

Tudi v AERU se je takoj vključila v samoupravno in družbenopolitično delo. Na začetku delovanja delegatskega sistema je bila izvoljena za vodjo splošne delegacije SIS, v TOZD je bila namestnica predsednika delavskega sveta ter na ravni delovne organizacije predsednica komisije za razvoj, inventivno dejavnost in standardizacijo.

V prejšnjem mandatnem obdobju, ko je bila predsednica osnovne organizacije zveze sindikatov in članica predsedstva Kon-

ference za učinkovitejše gospodarjenje, namestnica predsednika odbora za volitve in kadrovska vprašanja ter članica Komiteja za splošni ljudski odpor in družbeno zamozaščito.

V tem mandatu pa je bila izvoljena za vodjo delegacije in konference delegacij za izobraževanje, članico komisije za inovacije v TOZD ter odbor za kadre in družbeni standard na ravni delovne organizacije. Kot delegat zastopa TOZD tudi v Združenju kemijske in gumarske industrije pri Gospodarski zbornici SR Slovenije.

Stalno pa je aktivna tudi v krajevni skupnosti, kjer je bila delegatka stalnega območja ter v delegaciji SIS za raziskovalno dejavnost, prej kot delegat in v tem obdobju kot vodja delegacije.

Ivanka Lemutova svoje delegatske in družbenopolitične funkcije izvršuje izredno odgovorno, pri delu pa jo odlikuje strokovna in organizacijska sposobnost. Poleg prizadevanj za krepitev samoupravnih in tovariških odnosov, je izredno pomembno njeno delo na strokovnem področju, saj je nadzor kakovosti zelo odgovorno področje, še posebej zdaj v pospešenih prizadevanjih za povečanje izvoza.

V času vodenja osnovne organizacije je bilo družbenopolitično delo vsebinsko bogato in je potekalo usklajeno z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami.

Ob čestitkah za prejeto priznanje smo jo zaprosili za razgovor.

Poleg vašega dela ste bili več let med najbolj prizadevnimi sindikalnimi delavci v osnovni organizaciji zveze sindikatov v celjski Kemiji. Kakšne so vaše izkušnje pri delu v tej družbenopolitični organizaciji?

Ivanka LEMUT: — Delo v sindikatu me je vedno veselilo, kajti sindikat je tista najširša družbe-

nopolitična organizacija, v kateri delavci uresničujemo svoje politične in ekonomske interese na vseh področjih dela in življenja. Najpomembnejše pa je dejstvo, da večina naših delavcev čuti pripadnosti osnovni organizaciji sindikata, v njej aktivno sodeluje pri uresničevanju socialističnih samoupravnih odnosov, pri uveljavljanju samoupravnih in drugih pravic, da v njej najde oporo, ko je v življenjski stiski ali potrebuje pomoč in razvija dobre tovariške odnose, ki so temelj za uspešno delo vsakega posameznika in celotne delovne organizacije.

Iz izkušenj lahko rečem, da je še res dokaj zakoreninjeno pojmovanje dela sindikata, predvsem kot skrb za reševanje socialnih problemov, solidarnostnih pomoči, skrb za ozimnico, oddih, družabno in športno življenje, vendar smo zlasti v zadnjem času, poleg teh nalog, uspeli napraviti pomembnejši korak tudi pri neposrednem razvijanju družbenogospodarskega in političnega sistema.

Žal moderen način življenja in prekomerno hlastanje za materialnimi dobrinami pogosto povzroča zapiranje ljudi v vedno ožje kroge. To zelo slabo vpliva na povezovanje delavcev med seboj, enotnost delovanja, povzroča pasivnost za družbenopolitična dogajanja svojega okolja. Zato si v sindikatu prizadevamo, da bi delavce čim bolj pritegnili k različnim oblikam sodelovanja.

Pri delu v osnovni organizaciji je bilo, zaradi izredno širokega področja delovanja, potrebno koordinirano delo celotnega izvršnega odbora in ostalih članov. Uspehi naše osnovne organizacije kakršni so, so vsekakor zasluga vseh.

Poudariti želim, da sem pri svojem delu večinoma naletela na razumevanje in da je pripravljenost ljudi za delo vedno dobra, če je pristop tovariški in cilj naloge jasen.

Prejeli ste priznanje — srebrni znak Zveze sindikatov Slovenije za dolgoletno uspešno delo. Kakšni občutki vas obdajajo?

Ivanka LEMUT: — Priznanje me je zelo presenetilo in razvese-

lilo. Sprejemam ga ne toliko osebno, ampak predvsem kot priznanje delu naše celotne osnovne organizacije.

Kakšen naj bi bil lik sindikalnega delavca?

Ivanka LEMUT: — Moj lik sindikalnega delavca je zelo preprost: biti mora delaven, pošten, iskren in tovariški.

Tone Škerbec

PRIZNANJA IN NAGRADE NAŠIM INOVATORJEM

Ob dnevu samoupravljalcev so v celjski občini letos že sedmič podelili priznanja, diplome, plakete in nagrade INOVATOR CELJE '81, za najboljše dosežke na področju inovacijske in raziskovalne dejavnosti.

Podeljevanje nagrad je pomembna oblika spodbujanja inovacijske dejavnosti, v vsakoletni akciji pa so zajeti vsi pomembnejši dosežki preteklega leta na tem področju.

Iz naše delovne organizacije je priznanja in nagrade prejelo šest posameznikov in razvojna skupina devetih delavcev.

Med raziskovalci in razvojno-raziskovalnimi delavci je diplomu in nagrado 9.000 din prejel naš sodelavec *Emil Knez*. Za potrebe naše delovne organizacije in drugih tiskarn je razvil nov izdelek — tiskarsko barvo — blokator za AC. Ta proizvod se je doslej pretežno uvažal, poudariti pa velja, da je nastal na osnovi lastnega razvojnega dela in izključno iz domačih surovin.

Posebno diplomu je prejela naša razvojna skupina: *Teja HROVATIČ, Edi VOGA, IRENA ŠOSTER, Tinka ERNST, Marjan HAUPTMAN, Milijana PROKIČ, Vasja BIRSA, Miro MAJČEN in Cveto RAKITA*.

V razvojnem projektu: *IZDELAVA DVEH VRST TOPLOTNO-OBČUTLJIVIH PAPIRJEV* so naši sodelavci razvili in v proizvodnjo uvedli nov izdelek, ki temelji na domačem znanju, z doma izdelanim materialom in na lastni proizvodni opremi.

Letos so za ta dosežek že prejeli nagrado za izume in tehnične izboljšave Sklada Borisa Kidriča in Inovacijsko verigo — priznanje, ki ga podeljujejo Gospodarska zbornica SRS, Raziskovalna skupnost Slovenije in Ljubljanska banka.

Celjska komisija je razvojni skupini podelila tudi diplomu INOVATOR CELJE '81.

V skupini strokovnih in vodstvenih delavcev sta iz naše delovne organizacije prejela diplo-

mo in nagrado 9.000 din *Marjan FERLEŽ in Zvone MRATINKOVIČ*.

Naša sodelavca sta razvila in praktično preizkusila postopek destilacije odpadnih topil iz proizvodnje. Rešila sta tudi velik ekološki problem in vzporedno vrnila industriji potrebne in v veliki meri uvožene surovine.

Postopek je uporabljiv za več organizacij združenega dela v kemični industriji. V izdelavi je že projekt destilacijske naprave za potrebe celotne Slovenije.

Med inovatorji množične inventivne dejavnosti sta prejela priznanje in nagrado 4.500 din naša sodelavca *Gabrijel ŽERJAV in Ivan OREŠNIK*. Avtorja sta na stroju za izdelovanje obrazcev predlagala zamenjavo črpalke za izžemanje cevi z zobniško črpalke. Z zamenjavo so se zmanjšali zastoji, poraba lepila, gospodarska korist tehnične izboljšave pa znaša letno 638.520 din.

Plaketo in nagrado 9.000 din pa je med inovatorji množične inventivne dejavnosti prejel *Mirko BABOVIČ*. V oddelku za bakrotisk je izvedel rekonstrukcijo odvijalne osi. Tako je sprostil previjalni stroj in povečal storilnost naprave ter zmanjšal količino odpadkov.

Poleg omenjene inovacije je avtor prijavil še pet drugih: rezalni strojček, dodatni agregat za kaširanje, snemalni barvni valj na stroju Schober, mešalna in dozirnica posoda za barvo in krivljenje nylonprint plošč, ki so že realizirane in ocenjene na 0,95 milijona din.

Našim sodelavcem iskreno čestitamo za nagrade in priznanja, želimo pa jim še veliko uspehov tudi v prihodnje!

Del skupine naših delavcev iz razvoja

Inovacijska veriga — priznanje, ki ga podeljuje Gospodarska zbornica Slovenije, Raziskovalna skupnost in prireditelj razstave INOVACIJE ZA STABILIZACIJO, Ljubljanska banka.

BELI MOGOTEC

Svet, v katerem živimo, se duši v papirju — vendar brez papirja ne bi mogel obstajati. Komu gre zasluga za vse to? Tudi osam.

»Ta list papirja je od mojega konkurenta iz Orleansa«, je dejal francoski papirničar, ko mu je znameniti naravoslovec in fizik Rene Antoine Reaumur pokazal kot dih tenak listič. V resnici pa je šlo za izdelek osjega roja — za košček navadnega osirja.

To, kar obvladajo ose že mnogo milijonov let, znajo ljudje šele od sredine 19. stoletja: izdelovati papir iz lesa. Tako je in nič drugače, čeprav je že leta 1719 Reaumur pisal francoski Akademiji znanosti: »Ameriške ose izdelujejo zelo fin papir, ki je od daleč podoben pravemu. Dokazujejo nam, da ga je mogoče narediti iz rastlinskih vlaken. Pravzaprav nas spodbujajo naj naredimo dober papir iz lesa.« Toda Reaumurjeve genialne zamisli niso upoštevali še celo stoletje.

Pa bi se izdelovalnice papirja morale pravzaprav stepsti za to »iznajdbo«, ker tedaj niso bile več kos izrednemu povpraševanju po papirju. Njihove »surovine« — cunjje, predivo in ostanki tkanin iz bombaža in platna — še zdaleč niso zadoščale potrebam. Papir, kakršnega poznamo, pa so iz takšnih odpadkov izdelovali že skoraj 2000 let.

Podlage, na katere je moč pisati, obstajajo, odkar so Sumerci pred 5000 leti iznašli (slikovno) pisavo. Seveda pa svojih zakonov

in sporočil niso mogli kratkoma lo »spraviti na papir«, temveč so jih morali z velikim trudom vklepati v kamen ali vpraskati v glinaste ploščice.

Prva papirju podobna »podlaga za pisanje« izvira iz Egipta. Gre za papirus, po katerem je naš papir dobil le ime. Papirus so izdelovali iz vlaknatega stržena papirusove rastline. Dobrih deset centimetrov dolge in en centimeter široke trakove stržena so polagali na trdo podlago in jih s kamnom stolkli v celoto. Lepilive snovi v papirusovem strženu so učinkovale kot lepilo, ki je zapolnilo luknjice. Papirusov list je bil še najbolj podoben tenki plošči današnjega furnirja.

PRVE KOŠARE ZA PAPIR SO STALE V PUŠČAVI

Papirus je bil zelo poceni in ga je bilo lahko izdelovati. V starem Egiptu je potem izbruhnulo pravo »besnilo pisanja«. Ko je leta 47 pred našim štetjem požar uničil znamenito knjižnico v Aleksandriji, je zgorelo okrog 500.000 papirusovih zvitkov.

Zakone, predpise in celo navadna birokratska navodila so v Egiptu zapisovali na papirusove zvitke in jih opremljali z uradnimi pečati. Če so se Egipčani naveličali papirnate vojne, so odvečne spise kratkoma odložili v platnene košare v puščavi, da jih je zametel puščavski pesek.

Tako preprosto so takrat reševali vprašanja onesnaževanja okola. Vendar nam je prav ta način ohranil mnoge spise. Suh pu-

ščavski veter je namreč prvovrstno »sredstvo za konzerviranje«.

Čast odkritja pravega papirja pripada ljudstvu z Daljnega vzhoda — Kitajcem. Že pred začetkom našega stoletja so poznali tovrstno »pisalno podlago«. Za njenega izumitelja velja uradnik Caj Lun, ki je leta 105 pred našim štetjem izpopolnil postopek za izdelavo papirja. V bistvu izdelujejo papir še dandanes po njegovi metodi.

Caj Lun je za izdelavo papirja uporabljal rastlinska vlakna — vlakna murve, kitajskih trav, bombaž in tudi stare cunjje. Vlakna so najprej namakali, da so nabrekli, potem pa so jih stolkli v možnarjih. Rastlinska vlakna so iz celuloze, najbolj pogostnega ogljikovega hidrata v naravi. Celulozna vlakna v nasprotju z živalskimi (volna, svila) v vodi nareknejo in se spremenijo v motno kašo iz drobnih vlaken.

Kakšno zvijačo je uporabil Caj Lun, da je iz tega »tekočega papirja« naredil trdne pole? S posebno rogoznico, spleteno iz drobnih bambusovih paličic je zajel mlečno gmoto, voda je odtekla skozi luknjice in na rogoznici je ostal samo tenak sloj celuloze. Ta sloj so sneli in ga posušili na soncu. Bistvo te revolucionarne kitajske iznajdbe pa je bilo v tem, da je bilo moč nastale liste upogibati in zlagati v nekakšne knjige.

»PAPIR« IZ KRAVJE KOŽE

Knjige so bile drugod le iz pergamenta, ki je po mnenju znanstvenikov dobil ime po maloazij-

skem mestu Pergamu. Vendar pergament nima nobene zveze s papirjem. Izdelujejo ga iz posušenih in zelo na tanko ustrojenih živalskih kož. Pergament je v Evropi zelo dolgo igral pomembno vlogo. Celo versajska pogodba, s katero so leta 1919 uradno zaključili prvo svetovno vojno, je napisana na pergament.

Pergament je bil zaradi zahtevne izdelave drag, papirus pa zaradi krhkosti nepripraven. Tako so Kitajci s svojimi čudežnimi polami pridobili monopolni položaj. Karavane so prinašale snov v Evropo — vendar pa niso prinesle umetnosti izdelovanja papirja, ki so jo Kitajci dolgo skrivali.

Šele leta 610 je korejski menih Dončo odnesel skrivnost na Japonsko. Japonci so bili pridni učenci in že tedaj imenitni posnemovalci. Fini japonski papir je še danes pojem najkakovostnejšega papirničarstva.

Vendar so šele Arabci ponesli papir na zmagovalni pohod po tedaj znanem svetu. Okrog leta 570 so privlekli nekaj kitajskih vojaških ujetnikov v Samarkand, ki danes leži v Sovjetski zvezi ob afganistanski meji. Samarkand je

bil tiste čase eno najpomembnejših trgovskih središč in znano križišče trgovskih poti.

Med arabskimi osvajalnimi pohodi je prišlo znanje o izdelovanju papirja čez Severno Afriko v Španijo, kjer so tedaj vladali Mavri. Arabci so imeli papir trdno v rokah skoraj 500 let (kakor danes naftne vrelce).

SVILENI PAPIR ZA POŠTNE GOLOBE

Arabci so bili tudi izumitelji najtanjših, napol prozornih papirnatih listov — svilenega papirja. Vanj niso zavijali daril, ampak so ga uporabljali za svojo golobjo pošto. Poštni golobi so lahko prenašali po zraku samo izredno lahko sporočila. Tako je leta 1173 obstajala redna zračna poštna zveza med Kairom in Bagdadom. Svileni papir je kljub svojemu imenu pravi papir, tenki svili je samo na zunaj podoben.

Na širšem islamskem območju so se silno razcvetele znanosti — tudi po zaslugi papirja, ki ga je bilo na pretek. Na krščansko kulturno območje pa je prišlo le malo papirja, ker kristjani iz verskih razlogov dolgo sploh niso trgovali z mohamedanci. V arab-

skem prostoru so nastajale izobraževalne ustanove in knjižnice z 10.000 knjigami, in sicer v času, ko so bile evropske samostanske knjižnice še zelo borne. Stanje je bilo ob koncu 10. stoletja približno takšno: kairski kalif je imel okrog 150.000 knjig, kordobski kalif toliko knjig, da je samo njihov seznam obsegal 44 zvezkov s po dvajsetimi listi; nasprotno pa je imel še v 11. stoletju samostan Benediktbeuren le nekaj več kot sto, bamberška stolna knjižnica pa borih 96 knjig.

Ker kristjani od Arabcev niso hoteli kupovati »poganskega« papirja, so ga morali začeti izdelovati sami. Stare listine sporočajo, da se je izdelovanje papirja pričelo po letu 1268 v italijanskem mestu Fabriano. Vendar listine in pogodbe na papirju uradno-pravno niso veljale, ker so bili tedaj prepričani, da papir ne zdrži tako dolgo kot pergament.

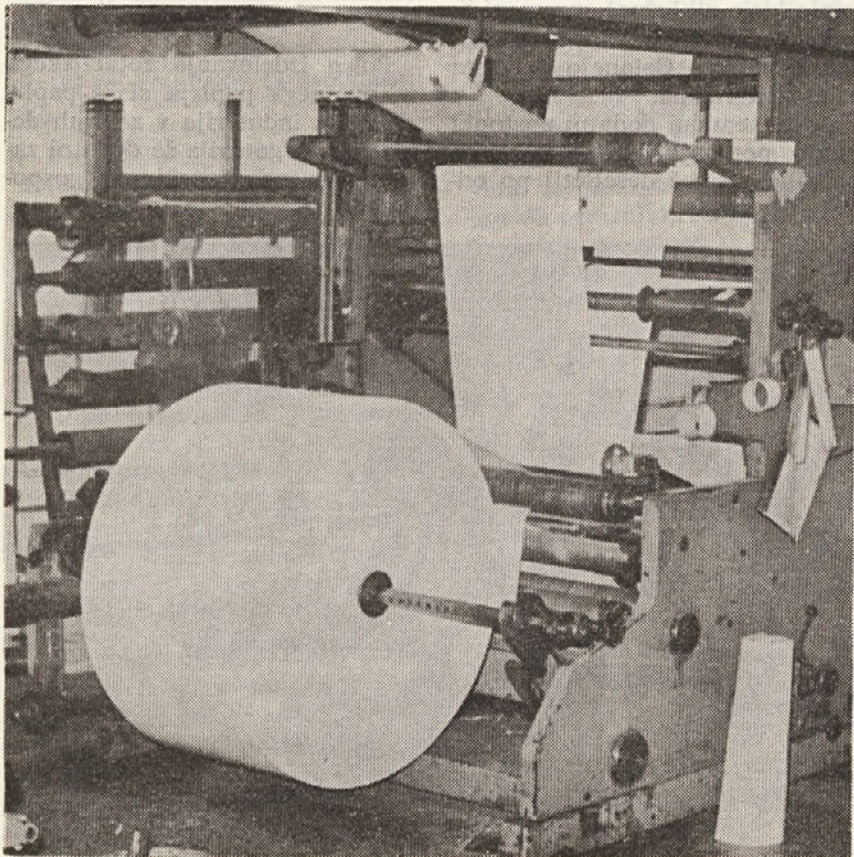
KAKO IN ZAKAJ SO IZUMILI VODNI TISK?

Italijani so se zelo hitro domislili bistvenih izboljšav v proizvodnji papirja. Utrudljivo ročno mečkanje vlaknastih surovin v možnarjih so nadomestili s stopami na vodni pogon. Te so lahko predelale tudi večje količine surovin, zato se je iz majhnih obrtnih delavnic razvila drobna industrija.

Italijani so tudi vedeli, da je na bolj gladko površino lažje pisati. Papir so gladili s trdim ahatom (polikristalinski kvarc).

Da bi lahko na pole, ki so bile ročno izdelane, pisali s tinto, so površino zravnali s kostnim klejem. Na klejastem papirju se tinta ne razliva več tako kakor na pivniku. Iznajdba obdelave papirjeve površine s kostnim klejem je bila tudi vzrok za to, da so morali preseliti papirničarske mline iz stanovanjskih četrti na »industrijska območja« ob rekah, saj je obdelava s klejem povzročala obupen smrad, ker so za lepilo uporabljali tudi usmrajene ostanke iz mesnic.

Najbolj zanimiva iznajdba Italijanov pa je vodno znamenje ali vodni tisk. Vodna znamenja na

papirju nastanejo, če se papir na nekaterih mestih tanjši in zato bolj prozoren. Takšen tisk, po katerem je moč prepoznati izdelovalca, so lahko neizbrisno »vtisnili« na vsako polo, ker so medtem izdelali veliko boljša sita od kitajskih: bila so izdelana iz finih prepletenih kovinskih žic, običajno medeninastih. Na medeninasto sito pritrjena figura je na papirju naredila zrcalni, prozorni odtis.

Konec 15. stoletja se je povpraševanje po dobrem papirju izredno povečalo. Johann Gutenberg je iznašel tisk s premičnimi kovinskimi črkami. Papirničarji niso bili več kos potrebam. Tisk je bil zdaj zanje hiter. Papir je postal v Evropi zelo iskan, pričelo je primanjkovati surovin — torej cunj in prediva.

Zbiralci cunj so postali vsepovsod pričujoč pojav. Zbiranje cunj je bilo — v nasprotju z današnjimi časi — zelo spoštovano opravilo. Zaradi pomanjkanja surovin so mnogi vladarji vpeljali tudi zelo hude kazni zoper izvoz papirničarskih surovin in so strogo nadzorovali zbiranje vseh uporabnih »odpadkov«.

Tudi zbiranje starega papirja je bilo v navadi že pred 500 leti. Najboljša ilustracija je značilna poslovna pogodba iz tistega časa: neki trgovec papirja iz Strassburga je dajal za plačilo za stare knjige dve bali nepotiskanega papirja, v zameno za eno balo potiskanega.

Položaj se je hudo zaostрил na papirničarskem trgu, ko je Francoz Nicolas Robert leta 1799 iznašel »neskončni« papirničarski stroj. Namesto z enim sitom so papirno kašo zajemali na sitasti tekoči trak. Ročni delavci so se morali prešolati.

ZAKAJ BREZLESNI PAPIR NE PORUMENI?

Še danes delajo papirničarski stroji na enak način. Najsodobnejši, ki izdelujejo časopisni papir za rotacijski tisk, ga naredijo 2000 metrov v minuti. Vrtijo se s 120 kilometri na uro.

Jasno je, da je bilo treba bliskovito najti nadomestilo za predivo in stare cunje. Tako smo se vrnili k Reaumurju, ki je bil

spoznal, da se je treba ravnati po vzoru os in za proizvodnjo papirja uporabiti les. Vendar se je zgodilo, kakor smo že povedali: Reaumur je sprva naletel na gluha ušesa. Šele leta 1845 je saški tkalec Friedrich Keller izpopolnil postopek, ki je bil zrel za patentiranje. Njegova izvirna zamisel je bila, da je z brusilnimi kamni strgal s hlodovine drobne oblanice. Čeprav to strganje ni dalo uporabnega papirja, pa je dobilo primerno surovinsko mešanico, ki ji je dodal stare cunje in predivo.

Keller seveda ni mogel vedeti, da les vsebuje snov, ki v zelo kratkem času uniči papir, ker porumeni. Ta snov se imenuje lignin. Lignin je poleg celuloze glavna sestavina lesa, v bistvu je to resnična »lesovina«, ki tvori ogrodje drevesa in mu daje trdnost. Tudi iz papirja za knjige morajo odstraniti lignin. Pri papirju, ki ga sprostimo zavržemo, pa lignin ne moti. Zato so na primer časniki natisnjeni na tako imenovanem »lesnem« papirju.

Če na finem pisemskem papirju vodni tisk opozarja, da je papir »brezlesen«, to še ne pomeni, da ni izdelan iz lesa, temveč je le »oplemeniten« in so iz lesa odstranili lignin. Kemično prekuhanje kislom ali lužno spreminja lignin v topljive spojine, ki jih potem izperejo. Ostanejo le čista celulozna vlakna.

Toda kemični dodatni postopki imajo pomanjkljivost, ki so jo odkrili šele več desetletij po od-

kritju teh metod. Vplivi kemikalij, ki jih uporabljajo zlasti pri sulfitem, kislinskem postopku, lahko čez nekaj desetletij uničijo papir. Zato obstaja nevarnost, da bodo mnoge v zadnjih sto letih natisnane knjige počasi razpadle in jih sploh ne bo mogoče rešiti. Odkar so spoznali to nevarnost, uporabljajo bolj varne, nevtralne postopke.

Z razvojem tiskarskih tehnik so morali izboljšati tudi lastnosti papirja. Preprosto klejenje in gladenje na valjih (kalandrih) ni več zadostovalo. Polnila, kot na primer kaolin in kreda, v posebnih primerih tudi titanovo belilo, so zapirala pore med vlakni in naredila papir snežnobel in gost. Papir za umetniški tisk pa s posebnimi postopki na kalandrih še dodatno zgladijo.

Na vse stopnjah proizvodnje — od skobljanja lesa prek mešanja in mletja do izdelave pol — je izredno pomembna voda. Povprečna poraba vode znaša 43 kubičnih metrov na eno tona papirja. Zaradi tega so se mnoge papirnice odločile za zaprte vodne sisteme in zmanjšale porabo vode celo na osem kubičnih metrov pri toni papirja.

KAKO »UTRDIJO« VREČKE ZA ČAJ

Poleg izdelovanja rotacijskega in ovojnega papirja si je papirničarska industrija v zadnjih desetletjih zagotovila še dodatni zaslužek — s higienskim in gospo-

dinjskim papirjem. Vrečice za čaj in filtre za kavo je treba posebej utrditi s posebnim lepilom, ki je odporno proti vročini, da papir ne razpade, ko ga prelijemo z vrelo vodo. Sploh je trdnost papirja presenetljiva, tolikšna je kot pri jeklu enake teže.

Papir ni samo priročen, ampak tudi lep za naše okolje: s papirnatimi tapetami si lahko po svoji želji vsak oblikuje stanovanje. Na Japonskem, ki je potresno območje, so vmesne stene zgradb iz papirja, napetega na lesene okvire, obvezne. Kot potrošno blago je papir dandanes tako tesno zvezan z vsakdanjimi potrebami, da življenjsko raven družbe lahko presojamo tudi po njeni porabi papirja.

Nekateri varstveniki okolja svarijo, da utegne velikanska poraba

papirja močno razredčiti in celo iztrebiti iglaste gozdove. Za papir namreč uporabljajo les iglavcev, ker so njegova celulozna vlakna daljša in se lažje cefrajo kakor vlakna listavcev.

NAJDRAŽJI PAPIR — ZA BANKOVCE

Takšne trditve varstvenikov okolja seveda ne gre dobesedno upoštevati, ker za izdelavo papirja ne potrebujemo »lepo raslih« debel, marveč odpadni celulozni les in celo lesne odpadke. Kljub temu pa bi seveda morali s to dragoceno surovino ravnati zelo preudarno. Prav zato star papir spet vse bolj dobiva veljavo.

Vendar ima star papir to pomanjkljivost, da po vnovični predelavi daje slabšo kakovost: vlak-

na namreč postajajo vse krajša.

Danes delajo izključno iz cunj le eno vrsto papirja — najdražji papir za bankovce. Bankovci morajo biti izredno vzdržljivi (preživeti morajo celo pranje v pralnem stroju) in seveda varni pred ponarejevalci. Ponarejevanje je zlasti težko zaradi mnogih vodnih tiskov, ki jih vidimo, če bankovec pogledamo proti svetlobi.

Z izdelavo papirja so pričeli Kitajci. Toda za iznajdbo vseh mogočih današnjih papirničarskih postopkov in za proizvodnjo najrazličnejših papirjev je bilo potrebno sodelovanje mnogih ljudstev in kultur. Zato je papir pravzaprav prva »mnogonacionalna« iznajdba.

Pripravil:
Anton Mlinar

GASILCI IN POŽARNA VARNOST

Požarna varnost v Tovarni celuloze in papirja Medvode je dokaj redko obravnavana v naših glasilih. Zato bomo skušali o tej problematiki podati nekaj osnovnih informacij, ki izhajajo predvsem iz ugotovljenih pomanjkljivosti ob pregledih in ob požarni inšpekciji ter ukrepi, oziroma dosežki pri reševanju te problematike.

Za požarno varnost tovarne mora skrbeti vsak delavec, še posebej pa se sicer s to problematiko ukvarja služba za varstvo pri delu. Ustrezní nadzor opravlja republiška požarna inšpekcija. Nekatero nalogo opravlja tudi gasilsko društvo tovarne. Požarna varnost tovarne se opravlja na osnovi zakonskih določil in internih pravilnikov ter požarnih načrtov. Ti dokumenti določajo stanje požarne varnosti in predpisane ukrepe. Pomembno, med drugimi določili, je precej ozko razmejeno področje odgovornosti o požarni varnosti, predvsem s področja preventive.

Pri reševanju problemov požarnega varstva ima odločilno vlogo preventivna dejavnost, ki je v prvi fazi res sorazmerno draga, če pa jo primerjamo z možno požarno škodo, je z njo neprimerljiva. Na

področju požarne preventive lahko in pravilno mora človek kot uporabnik delovnih sredstev in naprav ter kot izvajalec tehnološkega in investicijskega programa, napraviti največ.

Področje požarne preventive se prične uveljavljati že pri izdelavi načrtov, pri gradnji ter montaži, pri poskusnem zagonu ter poskusni uporabi in pri pregledih — popravilih — preizkusih. Če v zvezi s predhodnimi načelnimi ugotovitvami pregledamo nekaj naših osnovnih pomanjkljivosti na področju požarnega varstva, bomo opazili predvsem naslednje:

— nimamo stabilnih naprav za gašenje papirnega stroja

— nimamo stabilnih naprav za gašenje žvepla

— nekateri proizvodni oddelki so stari in so delno zgrajeni iz gorljivih materialov

— nekateri oddelki v tovarni so postavljeni provizorično, so največkrat iz gorljivega materiala in s provizoričnimi električnimi instalacijami

— skladišče tekočih goriv ni v skladu s predpisi ali bolje povedano, za ta namen bi morali napraviti drugo namensko skladišče

— ni še dokončan cevovod za hidrantno omrežje po tovarni (čr-

palka s kolektorjem je že postavljena). Pritisk vode v obstoječih hidrantih je nizek, poleg tega pa je dotok vode onemogočen, če pride do električnega odklopa

— v požarno neprimernih objektih je večina vzdrževalnih delavnic

— les na lesnem prostoru je ponekod uskladiščen brez vmesnih prehodov. To je še posebej pomembno za uskladiščeno žamane

— dovod plina v tovarno zahteva posebne varnostne ukrepe

— po tovarni je na nekaj mestih preveč gorljivih odpadkov, ki bi lahko ogrozili bližnje objekte

— ponekod so občasno založeni prehodi, hodniki in rampe, kar otežkoča gasilsko akcijo, pa tudi umik ogroženih delavcev

— nekateri proizvodni in požarno nevarni oddelki so sicer pregrajeni z negorljivimi stenami, imajo pa v teh stenah gorljiva vrata

— posebna vrsta požarne varnosti so zaloge mazuta in D-2 goriva

— v neposredni bližini papirnega stroja ni zidnih hidrantov

— požarnovarnostni načrt tovarne moramo dopolniti s spremembami v starem delu tovarne in z novimi objekti, razen energetike.

Naštel sem le nekaj primerov požarnega varstva, ki še niso urejeni ali pa je urejanje v teku.

Da ne bi pomislili, da na področju požarnega varstva ni nič narejenega, pa bi navedel nekaj že urejenih zadev:

— opravljeno je bilo poučevanje delavcev o uporabi gasilskih aparatov in hidrantov ter o postopku v primeru požara

— urejeno je mesto za črpanje vode na kanalu

— gasilska enota ima zadovoljivo opremo za gašenje, posebno še sedaj, ko smo dobili gasilsko avtociстерno

— poleg hidrocentrale je montirana posebna vodna črpalka za gašenje z ustreznim kolektorjem in priključki

— na vsaki izmeni je po en policijski gasilec

— popravila v tovarni se v ne-

varnejših oddelkih opravljajo ob nadzoru gasilca

— po tovarni so razmeščene omarice s hidranti in cevmi za uporabo pri talnih hidrantih

— nevarnejši oddelki so bili dopolnilno opremljeni z gasilnimi aparati

— skladišče tehničnega materiala se prav sedaj gradbeno izpopolnjuje, upoštevajoč požarno varnostne predpise

— na posebnih gasilskih tečajih je bilo do sedaj že 37 članov gasilskega društva

— tudi vratarji so se večinoma strokovno izobraževali s področja požarne varnosti

— probleme požarnega varstva obravnava tudi delavski svet tovarne in komite za LO in DSZ tovarne, na osnovi predlogov službe varstva pri delu.

V Tovarni celuloze in papirja Medvode deluje gasilsko društvo, ki je bilo ustanovljeno že leta 1948. Trenutno šteje 39 članov, od tega je 8 žensk. V društvu je 10 častnikov (7 jih je končalo tečaj v aprilu 1982), 8 podčastnikov (7 jih je končalo tečaj v aprilu 1982), gasilcev je 10, ostali pa so

pripravniki in administrativni člani. Strojnikov je trenutno 9, vendar se bomo morali še posebej priučiti za delo z vgrajeno črpalko na cisterni.

Zaradi splošnega zanimanja naj navedem še nekaj podatkov o novi gasilski avtociстерni, ki smo jo prevzeli 26. marca letos.

Vozilo je znamke FAP 147 kW, v cisterni je 4.500 l vode in 500 l penilnega sredstva, zmogljivost črpalke je 3.000 l/min. pri 8 barih, ali v visokotlačnem sistemu 350 l v minuti pri 35 do 40 barih. Cisterna je opremljena tudi z vodnim topom, njegov doseg pa je približno 50 m. Pri tej cisterni je za naše požarne razmere zanimiva predvsem količina vode v cisterni in pritisk, s katerim se ta voda lahko dovede na požarišče. Menim, da se je z nabavo gasilske avtociстерne in z montažo stabilne gasilske črpalke poleg hidrocentrale precej izboljšal vodni režim za gašenje v tovarni.

Društvo je letos prejelo nov gasilski prapor, ki ga bo razvilo na prvi sektorski gasilski vaji v tovarni.

Na občnem zboru gasilskega društva, 25. marca letos, je bil sprejet program dela, v katerem se predvsem odraža nujnost strokovne — praktične usposobitve pri gašenju, upoštevajoč delo s cisterno. Prav tako je dan poseben poudarek pripravam za gasilsko tekmovanje gasilcev papirne industrije Slovenije. Delu s članicami bo posvečena posebna pozornost. V programu dela je tudi predvideno, da bi se članstvo društva še dopolnilo z mlajšimi člani iz proizvodnje in vzdrževanja.

Na konferenci je bil izvoljen tudi nov upravni in nadzorni odbor, katerega člani so: Marija Podvez, Milan Tehovnik, Nijaz Menič, Milovan Kozič, Breda Pleterski, Vladimir Buh, Franjo Radoha, Mirko Novak, Ibrahim Krhalič in Vahid Bačić. V komisije in odbore pa so bili izvoljeni: Jože Lejko, Djanan Babača, Hasim Avdič, Jože Dobnikar, Edhem Zahirevič, Ziba Bačić in Ana Novak.

Naj sklenem z mislijo, da je vprašanje požarne varnosti predvsem v požarni preventivi, ker človek praviloma največkrat povzroči napake, požar in seveda škodo.

Vladimir Buh

NAŠA DRAMSKA SKUPINA NA NAŠI BESEDI '82

Prireditve Naša beseda daje možnost, da se posamezne skupine, ki se ukvarjajo z dramskim in recitacijskim delom, predstavijo enkrat letno v okviru posameznih občin naše republike. Prireditve je tekmovalnega značaja in ob dobri uvrstitvi na občinski reviji imajo skupine možnost da se predstavijo še v okviru regije in republike. Organizatorji so občinske konference Zveze socialistične mladine. Letos se je revije udeležila tudi naša dramska skupina, v kateri sodelujejo: Dušan Cafuta, Janko Zakonjšek, Rudi Lužar, Metka Stermecki, Simona Cerovčec, Vesna Kropivšek, Ivanka Jelen, Robert Pangerl in Dušan Vešligaj. Pred-

stavili so se na občinski reviji Naša beseda 82 v Žalcu, ker je celjska revija potekala mnogo prezgodaj za našo skupino, ki je z delom šele pričela. Predstavili so se s parodijo na TV spored z naslovom Rez v živo, ki so jo pripravili z mnogo iznajdljivosti pri sceni in režiji ter nadarjenosti za igro. Njihov nastop je žirija zelo pozitivno ocenila, kar je mladim igralcem in režiserju Dušanu Cafuti tudi spodbuda za nadaljnje delo. V spomin za sodelovanje na reviji so prejeli priznanje in spominsko darilo.

Komedijo Rez v živo bodo predstavili tudi našim delavcem, tako da bo čim širši krog ljudi sezna-

njen z njihovim delom, ki gledalcem prinaša nemalo zabave.

Pripomba o slabem delu mladine in nezainteresiranosti do dela na različnih področjih na rob pa tole: pripombe gotovo ne veljajo za vse, posebej pa ne skupini mladih, ki sodeluje v dramski skupini Aero, saj so ti mladi poleg rednega dela ali šole še našli čas, da so naštudirali zahtevno delo. Obenem pa so se tudi obvezali, da bodo sodelovali na vseh proslavah in ostalih prireditvah, ki jih bomo organizirali pri nas. To pa vsekakor ni malo.

Dora Rovere

NASTOPI NAŠIH PEVCEV

Mešani pevski zbor Aero Celje je v preteklem mesecu sodeloval na dveh pomembnejših prireditvah, za kateri je prav, da o njih seznanimo naše bralce.

20. junija so se udeležili tradicionalnega tabora pevskih zborov, ki je bil v Šentvidu pri Stični. Teden prej pa so se prvič predstavili na podobnem srečanju v Grižah v Savinjski dolini.

Obe prireditvi sta uspeli, naši pevci pa so predstavili delavce

Aera in njihovo delo na področju pevske kulturne dejavnosti.

23. junija je naš pevski zbor sodeloval na osrednji proslavi ob dnevu samoupravljalcev, ki je bila v celjskem Narodnem domu.

Iz vsega tega je razvidno, da se je naš zbor začel uveljavljati tudi izven delovne organizacije.

V začetku septembra bo sodeloval na prireditvah, ki bodo organizirane v okviru tedna Aera, razen tega se bo začel pripravljati

za nastop na reviji pevskih zborov, ki bo jeseni na Dobrni.

Pevci, člani Mešanega pevskega zbora Aero, so s svojim dosedanjim delom in s svojimi načrti dokazali, da naši delavci znajo in zmorejo doseči uspehe tudi na tistih področjih kulturne dejavnosti, ki jih pred tem pri nas v Aeru še nismo gojili.

Dora Rovere

RAZSTAVA NAŠIH LIKOVNIH USTVARJALCEV

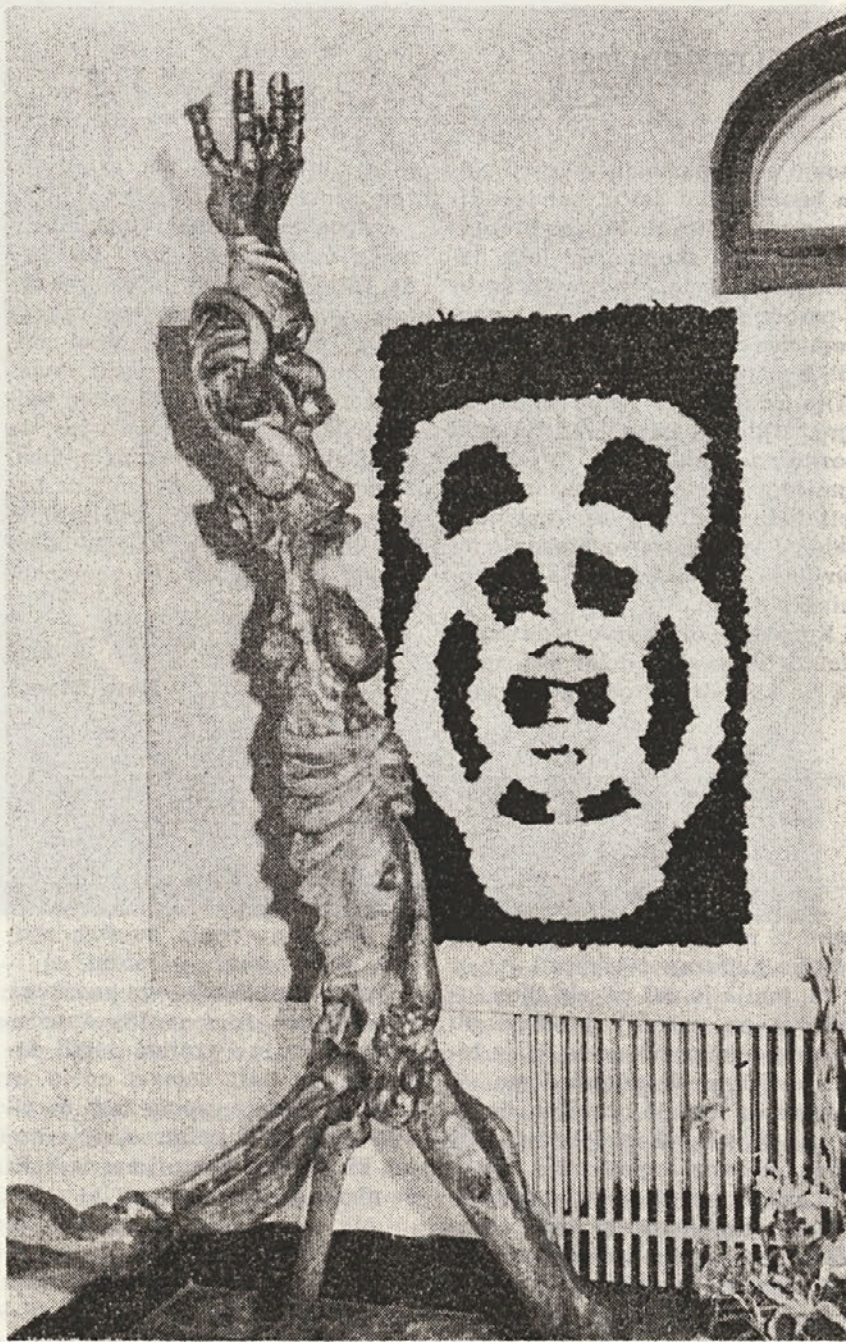
Letos smo že tretjič pripravili razstavo likovnih del naših delavcev, ki se ljubiteljsko ukvarjajo z likovno dejavnostjo. Komisija za kulturno dejavnost je v internih Informacijah objavila razpis, na katerega se je prijavilo devet ustvarjalcev, ki so predstavili svoja najnovejša dela v Muzeju revolucije v Celju na razstavi, ki je bila odprta med 4. in 12. junijem 1982, širšemu krogu obiskovalcev.

Ugotavljamo, da smo ena redkih delovnih organizacij v občini in republiki, v kateri ustvarja tako veliko število delavcev — likovnih ustvarjalcev. Zato je nujno, da omogočimo našim delavcem, da predstavijo svoja dela na razstavah. V naši delovni organizaciji nimamo ustreznega prostora za organiziranje razstav, za kar nam je iskreno žal, saj bi imeli možnost razstavljati mnogo kvalitetnih likovnih del, saj je zani-

manje različnih avtorjev za to veliko. Če bi v prihodnosti dobili prostor, ki bi bil namenjen razstavam, bi bilo naše delo še bogatejše.

Organizirali bi lahko samostojne razstave naših likovnih ustvarjalcev in hkrati omogočili razstave tudi drugim, profesionalnim in amaterskim ustvarjalcem s tega področja in tako sledili njihovim

naš aero 63

Mešani pevski zbor Aero, pod vodstvom Alenke Koželj. Otvoritve razstave in skromne proslave sta se med drugimi udeležila tudi Zvone Hudej, predsednik Izvršnega sveta občine Celje ter Milan Zupančič, direktor naše delovne organizacije.

Strokovnjaki za področje likovne dejavnosti, ki so nam pomagali pri izboru in postavitvi razstave, med katerimi je največji delež dala in pomoči nudila tovarišica Marlen Premšak, so bili mnenja, da je razstava kvalitetnejša od lanske in da je pri avtorjih, ki so razstavljali že večkrat močno opazen napredek pri ustvarjanju. Razstavo si je v tednu dni ogledalo več kot 2000 obiskovalcev, ki so v knjigo vtisov zapisali mnogo spodbudnih in pohvalnih misli k delom posameznih avtorjev. O tem in več o razstavljalcih samih, pa bomo pisali v naslednjih številkah našega glasila.

Dora Rovere

IZ GLASILA STOPINJE MLADOSTI NA COŠ FRAN ROŠ IZ CELJA

Uganke

Če črnih primotovili,
ni od muh, na streho sili,
v dimnik leze in ga čisti,
da izpraska mu obisti,
še v štedilnik drzno sega,
in »Bav! Bav!« otroke bega.

(DIMNIKAR)

Pod zemljo rije,
pa ni krt.
Na vsakem koraku
srečuje ga smrt.

(RUDAR)

Vsako jutro v jame gre,
črn povrne se iz nje,
ker globoko pod zemljo
koplje črno nam zlato.

(RUDAR)

Iz knjige Slovenske uganke je izbrala Dragica Hohkraut iz 7. a.

iskanjem v snovanju novih izraznih oblik in poti. Odprla bi se tudi možnost sodelovanja z našimi poslovnimi partnerji, saj skoraj v vsakem delovnem okolju lahko najdemo koga, ki bi bil vesel, da bi svoje likovno delo predstavil javnosti. Takšna dejavnost, bi še bolj približala ime AERO vsem tistim, ki jih likovna umetnost zanima.

Na letošnji razstavi v Muzeju revolucije v Celju so svoja dela predstavili naslednji delavci: Vinco Mauh iz obrata barv, TOZD

Kemija Celje, Mičo Perić iz skladišča surovin, Alojz Pongrašič, naš stari znanec, vzdrževalec prav tako iz Kemije Celje in njegov sodelavec Miran Dobovišek. Razstavljali so še: Vera Radič iz oddelka izvoza, TOZD Trženje, Marko Ramšak iz oddelka stavnice, TOZD Grafika in Jurij GODEC iz vodstva delovne organizacije, DSSS ter Franc Dobnik iz skladišča surovin TOZD Kemija Šempeter.

V kulturnem programu je sodelovala recitacijska skupina Aero v sestavi: Dušan Cafuta, Metka Stermecki, Janko Zakonjšek ter

Za akcijo o zbiranju sredstev za razširitev in posodobitev Triglavskega doma na Kredarici smo že slišali. Ali smo se tudi v zadostni meri vključili v to vsejugoslovansko akcijo?

Ponovno nas Planinsko društvo Ljubljana-matica, ki upravlja s Kredarico, spodbuja in hkrati opozarja, da so vsa zbrana sredstva premajhna za uresničitev tega visokogorskega objekta. Skupščina Planinske zveze zato odpira drugi krog združevanja in darovanja sredstev.

Kaj in kako lahko darujemo:

— v odstopanju — darovanju sredstev,

— v darovanju kakršnihkoli obveznic,

— v obliki prostovoljnih storitev in izdelkov,

— z nakupom dodatnih planinskih znamkic, raznih nalepk, razglednic in podobnega.

Ker je možnosti dovolj, menim, da se znova le nekako vklopimo tudi vsi planinci in vsi ostali člani kolektiva Aero.

Predsedstvo Republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva je podprlo uresničitev in rešitev tega prepotrebne visokogorskega objekta. Prav tako pa je Republiški sekretariat za finance izdal tolmačenja, da za zbiranje in uporabo družbenih sredstev ni zakonskih ali stabilizacijskih ovir.

Torej — le ne gre za nekaj nepotrebne ali neutemeljene. Nasprotno, gre za posodobitev, razširitev planinske postojanke, ki takšna kot je in le z nekaj kasnejšimi posegi, kljubuje času vse od leta 1896. Takrat je bilo na svečani otvoritvi Kredarice le nekaj sto planincev. Obiskovalcev je bilo vedno več. Kredarica pa je morala nuditi vsem toplo zavetje in čakati. Čaka še danes,

nas pa je kar 102.000 organiziranih v 165 planinskih društvih. To hkrati pove, da smo Slovenci planinski narod, posebno veličino pa dobivamo, če prištejemo vse planince in planinske organizacije v prostoru naše širše domovine.

Naj posežem še prav na začetek v leto 1895, saj se je prav takrat pričel boj — dati goram nekaj našega, ohraniti jih slovenske. Jakob Aljaž je takrat vztrajal, se boril in z edinstvenim zanosom uspel postaviti našo najvišjo postojanko 2.515 m visoko. V težkih tedanjih časih prebujanja se je izkazala narodna zavest. Naš narod je kasneje in še posebno skozi našo narodnoosvobodilno vojno postal povsem svoboden, neoviran ter enakopraven ter tak sposoben za vsakršen napor in odrekanja, pa hkrati voljan in ponosen na vse, kar je tudi domovini v ponos. Triglavski dom na Kredarici je torej nujno potreben adaptacije.

Res — prelepo bi bilo, da ko smo ob praznovanju 200-letnice

prvega pristopa na Triglav pričeli tako z večletnimi prizadevanji okoli zbiranja sredstev — da bi to našo veliko homogenost in solidarnost izkazali in zaključili ob naši veliki svečanosti, ob praznovanju 90-letnice ustanovitve prvega slovenskega planinskega društva. Že v naprej vemo, da so to le želje, saj cene in razni drugi vplivi, ki nas obkrožajo, terjajo tudi svoje. Akcija se torej v vseh možnih oblikah nadaljuje. Naše planinsko društvo je od svojih članov do sedaj zbralo le nekaj več kot dva stara milijona. Statistično so vsa zbrana sredstva prikazana v Planinskem vestniku. Tu kotiramo nekam revno in nizko. Vzrok je v glavnem v tem, da smo to akcijo pokrenili v Aeru le med rednimi člani našega planinskega društva, ne pa tudi razširjeno na ves kolektiv, kakor v drugih delovnih organizacijah in ustanovah.

Pozivamo vse — planince, mladince, žene in vse ostale člane naše delovne organizacije, da zberemo znova sredstva, da jih darujemo in tako ne bi zaostajali za tistimi, ki so to svojo veliko solidarnost že zdavnaj prej izkazali. Veliko nabiralno akcijo bomo izvedli od 14. do 20. oktobra. Tudi vsa kasneje nabrana in darovana sredstva so dobrodošla.

Perc Franc

V naši delovni organizaciji se lahko pohvalimo z dobrimi uspehi naših športnikov, ki nastopajo na raznih tekmovanjih v različnih športnih panogah. Največ pa nas je seveda rekreativcev, ki se s športnimi aktivnostmi ukvarjamo zgolj ljubiteljsko, z željo za boljše počutje in zdravje.

Tako smo v času malice v celjski in šempetrski Kemiji posneli dve aktivnosti, ki bosta morda spodbudili še vse tiste, ki niso najbolj »ogreti« za različne možnosti rekreacije.

Tone Škerbec

biti obveščen
pomeni tudi obveščati

PREBERITE, NE BO VAM ŽAL

Vabimo vas, da preberete zanimiv roman **Hansa Hellmuta Kirsta: POVOJNI ZMAGOVALEC**. Kakor večina Kirstovih romanov tudi to delo obravnava z vojno obremenjene vojake, zato so njegova številna, v slovenski jezik prevedena dela, med bralci zelo priljubljena. Knjiga je izšla pri založbi LIPA Koper v prevodu dr. Branka Vračona.

V delu **POVOJNI ZMAGOVALEC** avtor pripoveduje o srečni vrnitvi dveh nemških vojakov iz sovjetskega ujetništva v Sibiriji. Kolikor ju ni prekalila vojna, ju je ujetništvo, saj sta tam prežive-la kar pet let, v nenehnem boju za obstanek. Življenje v Sibiriji pisatelj predstavlja s kratkimi vmesnimi zapisi med glavno pripovedjo o življenju in boju po vrnitvi. o brezobzirnem egoizmu

in sli po uveljavljanju, zaradi bo-ja za obstanek, se boj v mirnem času prav nič ne razlikuje od bo-ja za obstanek v ujetniškem ta-borišču. V desetletju nemškega gospodarskega čudeža junaka ne izbirata sredstev za pot do uspe-ha, pa najsi gre za spletke, afere ali podkupovanja. Avtor na zani-miv način prikazuje malomeščan-ske odnose, ki obkrožajo naša ju-naka. Vsi se pehajo le za bogast-vom in blaginjo, pri čemer jih poleg materialnih nagibov ženejo tudi čustveni vzgibi v zapletenih razmerjih z različnimi ženskami. Glavna junaka romana sta Siegfried Sonnenberg in njegov pri-jatelj Thomas Brandin, ki ju je povezala preteklost, uporabita svoje ujetniške izkušnje tudi v novih razmerah — v uveljavlja-nju na domačih tleh, v katerem končno združeno zmagata in po-staneta zmagovalca. Zgodba je prav zaradi vsega tega zanimiva

in privlačna, saj pisatelju omo-goča precej logično stopnjevanje napetosti, ki bralca pritegne že na začetku. Z zanimivimi dialogi, ki odkrivajo značaje posameznih o-seb, še posebej pa prijatelj sev Siegfrieda in Thomasa, ki sta se vsak po svoje želela maščevati za vse tisto, kar sta pretrpela v svo-jem življenju.

Knjiga bo verjetno bolj zani-miva za moške bralce, čeprav jo bodo rade prebrale tudi nekatere ženske bralke.

Za ljubitelje biografskih roma-nov bo zelo zanimivo delo **Augu-sta Strindberga ZAGOVOR BLA-ZNEŽA**, ki je izšla pri Državni založbi Slovenije v prevodu Jan-ka MODRA. Gre za izjemno avto-biografsko delo živčno in psiho-loško izredno rahločutnega pisa-telja. August Strindberg (1849—1912) v njem podaja kroniko svo-jega prvega zakona, ki je bil po-ročen z igralko Siri von Essen.

Kako v vseh svojih delih, dramah in proznih delih, je tudi tu oddkritosrčen, ko opisuje najrazličnejše dogodke iz svojega intimnega življenja. Z umetniško močjo in prepričljivostjo nas uvaja v nebesa in pekel ljubezni in ljubosumnosti, duševnih in telesnih kriz ter še posebej zakonskih odnosov, saj sta partnerja zelo odtujljiva in polna posebnih nagljenj in kompromisov. Strindberg je v uvodu zapisal, da ga je te knjige strah, zato jo je tudi pisal, pravzaprav kot osebni, zapupni dnevnik in ga takorekoč ni namenil domači švedski javnosti, ki bi le prerada pograbila priložnost in delo uporabila proti pisatelju.

Knjiga je izšla in zagotovila pisatelju ugled in družbeni položaj, hkrati pa je to razjasnitev njegovega življenja in značaja ter poled v njegove muke in muhe, tako da je to delo v marsičem uvod v razumevanje pisatelja, včasih prav bolešno nemirnega in preveč obremenjenega človeka.

Zagovor blazneža je osebna izpoved človeka v stiski, hkrati pa v marsičem tudi odsev v tedanje Evrope, njene družbe in miselnosti.

Delo bo brez dvoma zadovoljilo zahtevnejše bralce.

Bolgarski pisatelj **Pavel Vežinov** se nam predstavlja z zanimivim romanom **PONOČI Z BE-**

LIMI KONJI. Roman je izdala Založba obzorja v prevodu Katje Spurove. V romanu pisatelj opisuje življenje starejšega znanstvenika, ki se ukvarja z znanstvenimi raziskavami rakastih obolenj. Vzporedno z njim, pa opisuje življenje mladega znanstvenika nečaka Saše, ki se zaljubi v lepo mladenko, ki z njim zanosi.

Bolgarska literatura nam ni posebno blizu, saj je v slovenščino prevedenih le malo del. Vendar bralcem ne bo žal, če bodo prebrali roman **PONOČI Z BELIM KONJI**, saj je izredno zanimiv in jezikovno pestro napisan.

Dora Rovere

L I T E R A R N I U T R I N K I

MAMA

Stal je med priprtimi vrati in gledal v mračno sobo, kjer je med razmetanimi odejami spala mati. Prostor je bil zakajen in smrdelo je po alkoholu in umazaniji. »Mami lačen sem!« Ni se premaknila. Zeblo ga je v noge in strah ga je bilo, da se bo jezila nanj. Poskusil je še enkrat. Preveč je bil lačen, da bi lahko še potrpel. Čeprav je mamo klical zelo glasno, se ni ganila. Na nočni omarici je bil poln pepelnik cigaretnih ogorčkov. V postelji je bila sama. Pomislil je, da danes verjetno ni bilo nobenega od stricev. Tiho se je razveselil tega. Ni jih maral. Ponavadi tudi oni niso marali njega. Kadar je bila mama z njimi, je postala groba in ni mogla nehati z zmerjanjem in s klofutami. Nikoli ni prav vedel, zakaj je bil tepen. Enkrat zato, ker je bil lačen, drugič zato, ker je potreboval zvezek za šolo, tretjič zato, ker ga je zeblo. Mnogokrat je razmišljal, zakaj je z njim in z njegovo mamo tako, vendar vsega tega ni mogel razumeti. Toda ta hip je vedel samo to, da je lačen. Mama pa se še vedno ni zganila. Stopil je tistih nekaj korakov do postelje in jo prijel za roko ter znova poklical. Počasi je začela odpirati oči. Pogledala ga je in

zagodrnjala: »A, ti si,« vendar je njegova prošnja ni prebudila. Samo zagodla je še, naj si poišče nekaj v kuhinji. Povedal ji je, da je že iskal, pa ni nič našel, kar bi bilo za zajtrk. Počasi je vstala. »Pa kaj, hudiča, me kar naprej gnjaviš. A si ne moreš enkrat pomagati sam. Pa tako zgodaj je še.«

Počasi je stopala proti kuhinji in neprestano vpila. »Verjetno je ne bi smel prebuditi«, si je mislil, vendar je bila lakota prehuda in želja po tem, da bi se pogovarjala z njim prevelika, da tega ne bi storil.

Mama je brskala po edini omarici, ki je stala v kuhinji, vendar ni našla drugega kot tri krompirje.

Vrgla jih je v lonc in pristavila na štedilnik. Bil je star in umazan, in edina plošča, ki je še delala, se je zelo počasi segrela. Vedel je, da bo treba še dolgo čakati. Mama je sedla na stol in ga z nekoliko prijaznejšim glasom vprašala: »Kako je kaj v šoli mali?« To ga je vprašala redkokdaj in zato je bil še posebej vesel, da ji je lahko povedal, da ga tovarišica v šoli večkrat pohvali in da bo verjetno odličen učenec. Pomolčala je toliko, da si je prižgala cigareto, potem ga je vprašala še, če ga ima tovarišica rada.

Ni vedel ali ga ima rada. Vedno je imel občutek, da se ji smili, zato je rajši molčal in tega mami ni povedal. Vedel je, da bi se jezila.

Krompir je začel vreti in veselil se je že, da bo spet enkrat sit. Njegovi sošolci niso vedeli, kako je z njim. Nikoli jim ni pripovedoval, da je mnogokrat lačen in da ne najde čiste majice za šolo. Tepli so ga in zbadali, kadar so le mogli. Če je to povedal mami, se je razjezila in mu obljubila, da jim bo že ona pokazala in da bo šla v šolo povedat tovarišici, kakšni so z njim. Vendar je vedel, da tega ne bo storila, ker bi jo bilo sram.

Mama mu je dala krompirje na krožnik in pričela iskati nož, da si jih bo lahko olupil. Našla ga je med umazanimi krožniki in zagodrnjala, da mora danes pospraviti. Dala mu je nož, ki je bil prevelik za takšno opravilo, kot je lupljenje krompirja.

»Mami, a ti ne boš?« jo je vprašal. »Ne, ne bom, bom raje kosila, šla bom in kupila nekaj za kosilo!«

Tega je bil zelo vesel. Ta teden še nista kosila skupaj. On je imel kosilo v šoli, brezplačno so

rekli in to ga je vedno znova bolelo. Mami pa je zatrjevala, da naj bo srečen, da je tako, ker tako ali tako nimata nikoli dovolj denarja niti za najnujnejše, kaj šele za šolsko kosilo. Vedel je, da to ni res. V skladišču, kjer je delala, ni tako slabo zaslužila. Mnogokrat so ji oprostili, če ni prišla na delo. Zaradi fanta, so rekli. Vendar je to nikoli ni dovolj izučilo. Vedno znova je z različnimi moškimi odhajala v gostilno. Kadar je delala popoldan, je bilo nekoliko bolje. Vendar tudi takrat ni vedno prišla domov. Ves prestrašen jo je zjutraj iskal po bližnjih bifejih, ponavadi jo je tam tudi našel. Potem mu je kupila sok in sendvič in vsem naokrog pravila, da je to njen sin. Bilo ga je sram. Umazani in kosmati moški so se mu prazno smehljali, zapite ženske so ga božale po glavi in pijano jokale. Zakaj ga mora biti tolikokrat sram, se je spraševal iz dneva v dan.

Kadar je bila mami trezna in v redu, mu je mnogokrat rekla, da se dela preveč odraslega in da razmišlja o stvarih, ki mu še ne bi smele biti mar. »Igraj se,« mu je ukazala. Pojdi na dvorišče nabijati žogo, saj jo tudi drugi otroci nabijajo. A otrok se je bal. Tega mami ni smela vedeti. Razjezila bi se in se spet napila. Zato je raje molčal. Najbolj srečen je bil, če se je pogovarjal z njo, včasih sta se celo smejala.

Sanjavo jo je pogledoval čez mizo in razmišljal o dneh, ko je še hodila k frizerju in si naličila obraz. Bila je zelo lepa. Vsaj zanj, saj je bila njegova mami. Vendar je vse redkeje hodila k frizerju in še redkeje se je umila in lepo oblekla. Ni mogel razumeti, zakaj tako ravna. Po njenih besedah je dejstvo, da jo je zapustil njegov oče, ni tako prizadelo. A ko je gledal, kako živi zdaj, odkar ni več njega z njima, ji ni mogel prav verjeti.

Pripravil si je zvezke za šolo, pozdravil mamo in krenil na pot. Hodil je v drugi razred. Tovarišica mu je vedno govorila, da je zelo priden in vesten. Naloge ni nikoli pozabil, pa tudi pesmice ne. Računal je z lahkoto in če ne bi bilo njegovih skrbi, bi tudi lepše pisal. Rad je hodil v šolo. Tam

je bilo prijetno toplo in čisto. Tovarišica je bila prijazna in se je redkokdaj jezila nanj. Malica in kosilo sta se mu zdela zelo dobro, čeprav so sošolci govorili, da nista kaj prida. Ponavadi je komaj čakal od enega do drugega obroka. Mami mu je vedno govorila, da je velik in lep kot očka. Rad bi ga spet videl. Vendar je prihajal le redko, ker je živel v drugem kraju. Kadar pa je prišel, se je vedno jezil na mamo, ker ne skrbi dobro zanj in ji grozil, da ga bo odpeljal s seboj. Vendar tega ni storil, čeprav si je včasih želel, da bi tako naredil. Potem bi se otroci ne norčevali več iz njegovih strganih hlač in copat. Ne bi ga več klicali pujs, ker bi bil čist in lepo oblečen. Tudi brezplačnega kosila ne bi več imel, ker bi očka poskrbel zanj.

Stopal je po šolskih stopnicah, ko ga je iz misli zdramil živ-žav. Otroci so tekali po hodnikih in se smejali. V garderobi je pustil čevlje in si obul copate ter odšel v razred. V razredu sta bila sama s tovarišico.

»Dobro jutro, danes si pa zgoden. Se ti ni več ljubilo spat?«

»Zbudil sem se, ker sem bil lačen. Potem mi je mami nekaj skuhalo, nato pa sem odšel v šolo. Kaj pa bi počel.«

Ko je to izrekel, se je zavedel, da ne bi smel povedati tovarišici, da je bil lačen. Danes je že toliko razmišljal, da je čisto pozabil, da tega ne sme vedeti nihče. Vendar se tovarišica ni posebej zanimala za njegovo lakoto, vsaj zdelo se mu je tako. Čez nekaj časa ga je še vprašala, če ni nič večerjal in ko ji je odgovoril da ne, ni spraševala dalje.

V razred so začeli prihajati otroci. Kmalu se je pričel pouk. Tovarišica je pregledala naloge in bila je zelo zadovoljna, ker je ni nihče pozabil napisati.

Najlepše je bilo pri telovadbi, ko so se igrali z žogo. Pouka je bilo hitro konec. Vsaj on je mislil, da je tako. Po kosilu je počasi hodil proti domu. Rahlo je deževalo in ker ni imel dežnika, je bil že sredi poti moker. Začelo ga je zebsti. Megla, ki je legla nad mesto, je bila hladna in zdelo se mu je, da je postalo naenkrat vse tako majhno. Ko je tekel po stopnicah v tretje nadstropje, kjer

sta stanovala z mamo, ni srečal nikogar. Sicer je redkokdaj koga srečal, saj je v stari hiši stanovalo le malo ljudi. Ko je vstopil v stanovanje je najprej poklical mamo. Ni se mu oglasila. Sezul se je in slekel mokro vetrovko ter stopil v kuhinjo, kjer je običajno puščal torbo. Kuhinja je bila pospravljena in vse je bilo pripravljeno za kosilo. Le mame ni bilo. Klical jo je, pogledal v majhno shrambo, pa še v sobo. Bila je mračna, saj zastorov še ni dvignila in zato je takoj ni videl. Naenkrat jo je zagledal. Ležala je na tleh pred posteljo. Stopil je k njej in jo poklical. Ni se ganila. Šele takrat je videl, da ima veliko potpludbo nad očesom in da ji kri teče iz ust. Potresel jo je in jo klical. Za hip se je zavedla. Pogledala ga je in mu zašepetala: »Stric Milan me je«. Ni vedel, kaj naj stori. Ali naj ji obriše obraz ali naj gre klicat sosede. Odločil se je za drugo. Soseda je takoj prišla, sosed pa je tekel telefonirat po zdravnika. Potem se je odvijalo vse z bliskovito naglico. Prišli so možje v belem, naložili mamo na nosila in jo odpeljali v bolnico. Njemu so rekli, da naj ostane doma.

Sosede so ga božale in pomilovale, niso pa pozabile omeniti kashno mamo ima. On pa je vedel, da je njegova mama najboljša na svetu in stebel bi se z vsakim, ki bi mislil drugače.

Soseda mu je pripravila večerjo in ga spravila spat. Ni mu dovolila, da bi šel k mami. Odločil se je, da bo to opravil naslednji dan, po pouku.

Ko je zjutraj vstal in se zazrl skozi okno, je bilo pred njim lepo jesensko jutro. Ni bilo sledu o megli in dežju prejšnjega dne. Brez zajtrka se je odpravil v šolo in nestrpnost čakal, da bo pouka konec. Ko je zadnjič zazvonil zvonec in jim je tovarišica dovolila oditi domov, je hitro stekel v garderobo, da bi se oblekel in odšel k mami. Ko je tekel proti bolnišnici, še ni vedel, kje bo lahko našel svojo mamo. Vendar se mu je zdelo, da to ne bo posebno težko. Vrtar pri vhodu ga je opozoril, da obiskov ne sprejemajo pred popoldnevom, vendar mu je kljub temu povedal, kje bi verjetno mamo lahko našel. Hodil je po dolgih belih hodnikih in tu in

tam povprašal sestro ali strežnico kam naj gre, da bo našel sobo kjer leži njegova mama.

Prijazna sestra ga je peljala do sobe, kjer je ležala mama. Našel jo je takoj. Ležala je pri oknu. Bila je vsa povita v bele obveze in ležala je čisto mirno. Stopil je k njej in jo prijel za roko. Nasmehnila se mu je in šele takrat je opazil, da ima glavo povezano tako, da se ne more premakniti. Tiho mu je povedala, da jo je pretepel pijani stric Milan, ker ni hotela oditi z njim pohajkovat. Rekla mu je, da ima vsega dovolj in da si želi le miru in počitka. Noče več živeti tako kot dosedaj. Mali pa je sedel ob robu njene postelje, držal jo je za roko in se ji smehljaj. Neprestano ji je govoril, naj hitro ozdravi in se vrne k njemu, ki jo ima tako zelo rad. Gledala ga je, se mu smehljala in šele tokrat dojela, da je iskala ljubezen tam, kjer je ni mogla najti. Po zakotnih lokalih in krčmah, pri praznih ljudeh. Doma pa, kjer jo je čakal njen mali, poln ljubezni namenjene le njej, je ni opazila. Ni vedela zakaj. Morda zato, ker je bila redkokdaj trezna, ali pa zato, ker je v njem neprestano gledala njegovega očeta, ki mu ni mogla odpustiti tega, da jo je zapustil.

Sonce je prijetno sijalo skozi okno. Na okensko polico je sedel golob. Če sta se zazrla ven, sta lahko videla zlatorumene liste na veji kostanja, ki je stal pred zgradbo. Nič si nista rekla. Vedela sta vse. O včerajšnjem in jutrišnjem dnevu. Ni bilo več strahu v malih očeh, ni bilo več negotovosti v njenem pogledu.

Smehljala sta se drug drugemu, nihče ju ni motil, do večera, ko je sestra predlagala malemu, naj gre domov in pride spet prihodnji dan. Pozdravila sta se in ko je bil že pri vratih, mu je mati rekla: »Jutri pridi potem, ko boš napisal nalogo, prav!« »Prav!« je rekel mali in odhitel proti domu, kjer ga je čakalo mnogo dela. Vse mora pospraviti do takrat, ko se bo vrnila mama.

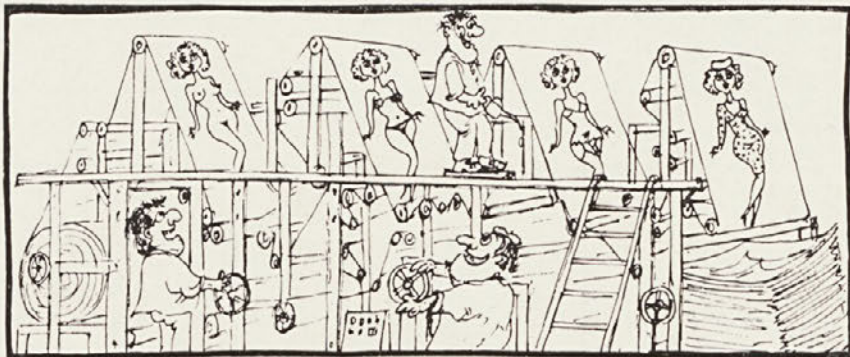
Dora Rovere

1.
BARVA

2.
BARVA

3.
BARVA

4.
BARVA

Š T I R I B A R V N I T I S K

- Oprostite, tovariš šef, preko interfona smo slišali neke čudne glasove, pa smo mislili, da vam je postalo slabo (Lo)

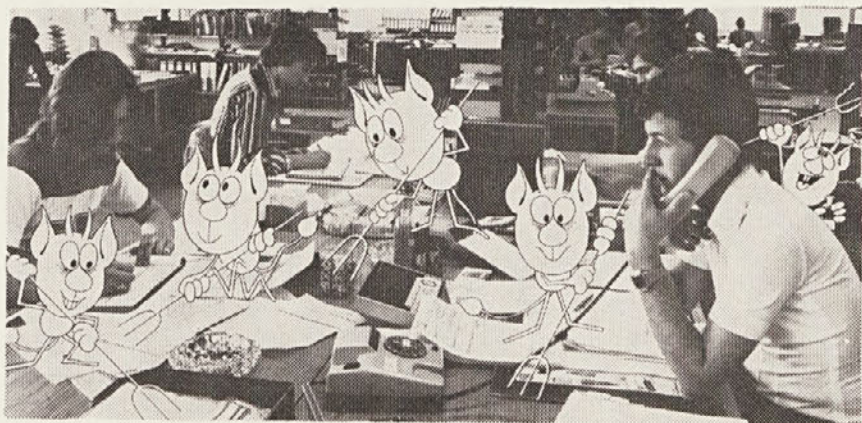
—0—

DINAMIT

Mož stoji pred ogledalom in opazuje svoje mišičasto telo ter govori sam sebi: — Osemdeset kilogramov dinamita, osemdeset kilogramov dinamita...

Žena, ki je bila v sosednjem prostoru, je to slišala in pripomnila: — Osemdeset je že res, samo vžigalna vrstica je prekratka:

—0—

Kolikokrat vzklikamo: le kje je naročilnica, kje je dobavnica, kam se je zataknil račun? Kdo je odnesel tehnološki list, kje je analiza, kam se je izgubil ček? Le kateri vrag je založil pogodbo, kdo je vrgel v koš še nedokončano delo?

Tako se čestokrat jezimo, kje je to, kje je ono, krivca pa nikoli ne najdemo!

Tovarišu Jasnovidcu pa je končno le uspelo najti krivce. S posebno kamero jih je posnel in takorekoč zalotil pri njihovem delu. Le oglejte si posnetek: Zdaj veste, kdo nam povzroča težave, kdo je resnični krivec...

(Lo)

